

H. 844

ERDÉLYI GAZDÁ

KÖZ- ÉS MEZŐGAZDASÁGI HAVI
FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET
HIVATALOS KÖZLÖNYE.

AZ EGYLET LAPFELÜGYELŐ-BIZOTTSÁGÁNAK
FELÜGYELETE MELLETT

SZERKESZTETTE

TOKAJI LÁSZLÓ
EGYLETI TITKÁR.

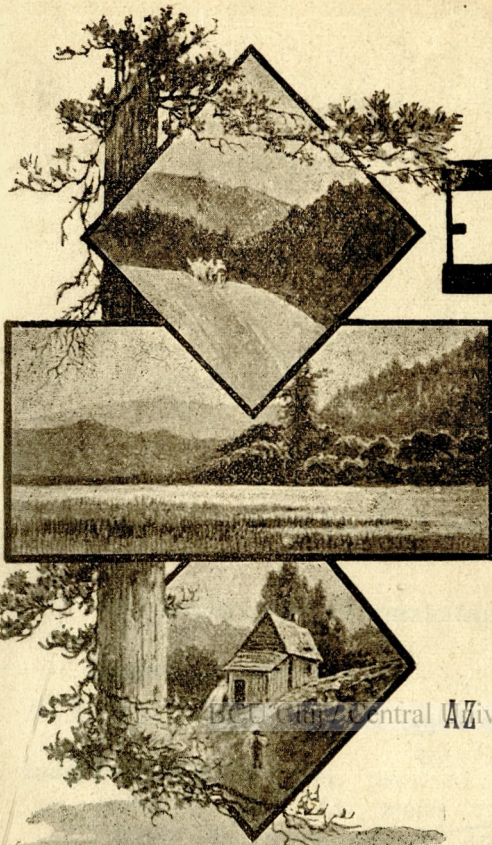
XXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési ár: egész évre 3 frt.

— Egyleti tagoknak ingyen. —

Kolozsvár, 1896.

Gámán J. örököse könyvnyomdája.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM.

I. Közlemények szerint.

Az „Erdélyi Gazda“ munkatársai	Oldal I. 55
Egyesületi élet:	
Az Erdélyi Gazdasági Egylet egy hónapja.	56, 107, 171, 235, 299, 371, 435, 511, 569, 641, 769.
Igazgatóválasztmányi ülés: decz. 20.; jan. 16.; febr. 20.; márcz. 6.; ápril 23.; május 21.; jun. 25.; jul. 24.; auguszt. 27.; szept. 29.; okt. 19.; nov. 14.; decz. 6.	2 58, 110, 237, 300, 372, 436, 499, 522, 570, 642, 771
Lapfelügyelő-bizottsági ülés: január 4.; január 30.; február 29.; márczius 31.	3, 59, 111, 173
Állattenyésztési szakosztályi ülés: szeptember 28, decz. 16.	571, 772
Közgyűlés ápr. 29.	238
Meghívók	4, 60, 111, 112, 173, 174, 243, 302, 374, 438, 571
Pályázati hirdetés	301
Olvasóinkhoz	499
Olvasóinkhoz	705

Miniszteri intézkedések:

A sertésvész ügyében	112
Katonai lóvásár	113
Tenyészbikák beszerzése	114
Bikaárverés	115
Gyümölcsészeti tanfolyam	115
Államsegély	174
Tengeri száll. kedvezmény	174

IV.

A hazai gyártm. gépekről	176
Pályázati hirdetmény	302
Az azurin permetező anyag tárgyában	303
Mezőgazdasági statisztikai összeírás	374
Katonai lóvásár	438
A sertéseknek Kőbányáról való szállítása	523
Szarvasmarhák bélyegzése tárgyában	524
Leirat a fogarasi ménés tárgyában	571
A szőlők felujtása	573
Leirat a köztenyésztésre közvetítendő tenyészkanokról	643
A szőlők felujtásáról	643

Önálló eredeti cikkek :

Gazdáink és a toll. Tokaji László	4
A takarmányozásról. Hadviger Albert	6
Műtrágyázási és növénytermelési kísérlet. Ifj. Lészai Ferencz	10
Néhány szó 1895. évi tenyészállatkiállításunkról. Gróf Haller János	12
Keresztelés a sötétben. Monostori Károly	18
—Az állati hullák megsemmisítése. Jakab László	23
A székelyföld közgazdasága 1894-ben. Kuzskó István	33, 90
Bereczki Máté. Szabó Sámuel	36
A sertésvész ügye nálunk. J l	60
Tévedések és igazságok. Jakab László	66
Tagosítási rendszerünk hiányairól. Geometer.	72, 136, 324
A zabos bükköny termeléséről. Hadviger Albert	74
A kettős termelésről. Milhoffer Sándor	79
Homlokjárom-e vagy nyakjárom? László Zsigmond	82
Egyetmást a nyári takarmányokról. Csontos Miklós	83
»Magyar kincs« burgonya. Hreblay Emil	85
Baromfiaink kereszteléséről. Grubiczy Geyza	87
—A fogarasi ménés ügye. T i	116
A csicsóka termesztéséről. Szócs Károly	119
A borju-nevelésről. Szász István	123
A máktermesztésről. Réti János	128
A régi erdélyi lóról. Dr. Szentkirályi Ákos	130
Erdély bortermeleése érdekében Molnár Lajos	143, 268, 672
Egy erdélyi nádszövő-gyár. Borbély György	145
Válasz a »Tévedések és igazságok«-ra Gr. Haller János	148
Befejező válasz. Jakab László	151
—Mezőgazdasági válság. Tokaji László	177
A fekete ugar szerepe Erdély mezőgazdaságában. Hensch Árpád	180

Adatok a borjuhizlalás gyakorlatához. Monostori Károly	186
—Tenyészbika vásáraink. Jakab László	189
Erdélyi borok az ezredéves kiállításon Szabó Sámuel	198
Termesszünk vetőmagvakat. Réti János	202
A réti (fehér) here Csérer Lajos	204
Az őszi vetések tavaszi fogasolása. Fülöp Ede.	207
A takarmány-mohar termeléséről. Székelyhidví Viktor	209
A mezőségről. Albisi Béla	212
A szeremley, vagyis az erdélyi kopasznyaku tyúkوك érdekében Grubiczy Geyza	216
Nemzetközi gazdakongresszus Bernát István	243
A legelő erdők. Br. Feilitzsch Ártur	246
Állatkinzás szabályrendeletben. F.	250
—Észrevételek a »Tenyészbika vásáraink« című czikkre. Dr. Szentkirályi Ákos	252
A mezőségi hegyoldalok hasznosításáról. Csontos Miklós	263
A só a mezőgazdaságban. Milhoffer Sándor	265
Fordítsunk több gondot rétjeinkre s legelőinkre. Gaál Gyula	272
Ujabb tapasztalatok a burgonya kálival való műtrágyázásánál. Hreblay Emil	273
A mezei egeréről. Putnoky Domokos	276
Közes az ugarban. Albisi Béla	279
Hogyan gondozzuk csikós kanczáinkat. Fülöp Ede	282
Egy jó borona Hadviger Albert	283
A lóhermag termelés jövője. Ifj. Lészai Ferencz	305
—Néhány szó az »Észrevételek« re. Jakab László	308
—Telivér magyar marha. Monostori Károly	328
Az ezredéves tenyészjuh-kiállítás. Dr. Szentkirályi Ákos	334
A tenyészszarvasmarha-kiállításról. J.	339
A budapesti tenyészlő-kiállítás. Szász István	345
Tervezet Hunyadvármegye szarvasmarha tenyésztésének cmelésére. Kun István k. g. e	349
A magyar földmivvelésügyi miniszterium, M. G. Sz	357
—A kis- és nagygazdaság közötti verseny a mezőgazdaságban. Szárazajtai Csulak Dávid	375
—Vessünk számot. Monostori Károly	385
A mezőgazdasági szeszgyártás bajai és azoknak orvoslása. Hreblay Emil	394
A vetésrontó legyek különös kártékonyaságáról. Jablonowszky József	400
—A fajtajelleg. A tiszta vér jelci. Dr. Szentkirályi Ákos	404, 601
A bárányok hizlalásáról. Krolopp Alfréd	411
—Gazdasági egyletek szövetsége. Tokaji László	439
Valami a biztosításról. Ferenczy Dezső	441

VI.

A szőlőmoly. (Cochylis Ambiguella). Bernátfalvi és földvári Földváry László	444
Hazai rizstermelésünk veszedelme. Sztroiny József	450
A talajfuró a gazdaságban Czakó József	453
A régi erdélyi lóról. Id. Dániel Gábor	458
A fogarasi csemege sajt. sz. á.	463
Néhány szó a tarlóföldek műveléséről. Krolopp Alfréd	465
A lovak mesterséges termékenyítése. Mi.	468
Az aratásról. Albisi Béla	472
Egy czélszerű komlószárító eszköz. Szabó Károly	476
Ha ocsut vetsz — gazt aratsz. Csérer Lajos	478
Baromfi tenyésztésünk és az orosz concurrentia. Grubiczy Geyza	481
— Gazdasági egyesületek szövetsége. Tokaji László	503
— Gazdasági egyesületek szövetsége. T i	524
Mezőgazdasági szövetkezetek. Sztroiny József	528
Szőlőrekonstrukció. X	531
— Az állattenyésztésről. Gr. Wass Béla	533
— Küzdelem a gümőkór ellen. Monostori Károly	537
Bükköny mint zöld trágya és Thomás salak. Id. Báró Zeyk József	549
Egy érdekes kísérlet. Sz. k - d.	551
— Mikor kezdünk a komló leszedéséhez. Br. Kemény Béla	555
Egy javaslat és egy tapasztalat. Kiss Ferencz	558
A gazda kongresszusokról. T i	574
— A fogarasi ménés. Tokaji László	594
— Komlókiállításunkról. Br. Kemény Béla	596
— Vásári mizeriáink. Csontos Miklós	599
— Egy pár szó a műtrágyázásról. Szász István	606
— Az ellés után fellépő betegségek. Jakab László	615
A tejről általában. Hreblay Emil	618
Legelőink érdekében. Földes János	623, 690
— Gazdasági egyesületek szövetsége.	644
A bimetállizmus megvalósulásának elodázása. Ordódy Lajos	647
— Fogaras. Br. Wesselényi Béla	650
Néhány szó az állatok téli gondozásáról, Gaál Gyula	656
Komlótermelésünk érdekében. Imreh Lajos	658
A lomtakaromány. Milhoffer Sándor	663
Adatok Erdély juhtenyésztésének multjából. Dr. Szentkirályi Ákos	666
Az ivar keletkezésének problémája. Monostori Károly	676
Miként fokozzuk rétjeink hozamát? Sn.	685
— Az »Erdélyi Gazda« egy éve. Szabó József.	706
— Gazdasági egyesületek szövetsége. Tokaji László.	708

A tehenészetek ellenőrzése. Dr. Hutyra Ferencz.	711
Komlótermelésünk érdekében. Imreh Lajos.	716
A cukorrépatermelés és a tótmunkások Deák Ignác.	722
A tőgy és betegségei. Jakab László.	728
A napraforgó-termesztésről. Csontos Miklós.	738
Az ivar keletkezésének problémája. Monostori Károly.	740
Adatok Erdély juhtenyésztésének multjából. Dr. Szentkirályi Ákos	746

Kisebbszakközlemények:

A vetőmag változtatásának szokása. — Az üszög ellen való páczolás. — A műtrágyázás pénzügyi eredménye buza alá	46—47
Fortélyos bival orvossága (N. D.) — Milyen mélyre hatolnak a buza gyökerei. — A czirooktermesztés	92
Egy praktikus kézi vetőgép. — Tinók tetvesedése ellen. (R. R.) — Juvel Lorenz burgonya. Rösler Károly — Kutyák és a sertésvesz. — A tyúk esze.	152—153
A hernyók elleni védekezésről. Sánta Albert. — Malaczeit megevő kocza orvoslása. Sz—sz.	218—219
Járomtörés ellen. B. M. — A »kis óriás« mint olajpogácsa zuzó. Sz—sz.	286—287
Az ormányos répabogár. Sz — A sörárpa aratása. Sz. — Az istálló deszinficiálása.	359—360
A szőlő- és komló-karók tartóssá tétele. — A potyka kora. sz. — Egy jó lóhercesplő-gép. N. S. — A sertésvesz gyógyítása	417—418
Karbolsav mérgezés ellen. — Hogy lehet a borsókat fölismerni	483
A nyers lóhus, mint baromfi-takarmány. Grubiczy Geyza. — Tejivás útján szerzett száj- és körömfájás	626—627
Fiatl borok érlelésének siettetése. Sz. L. — Mennyi mustot ad a szőlő? G y.	692—693
Sugárgombák által okozott daganatok sikeres kezelése. N. D.	753

Levelek:

Gazdasági gépeimről. N.	154
Vetések állása. Szász István.	158
Csiki levél. Vitos Mózes.	159
Szarvasmarha-tenyésztésünk kérdéséhez. Br. Kemény Béla.	220
Csiki levél. Puskás Jenő.	222
Vajda-Hunyad mezőgazdasága. Benedikty József.	223
Több óvatosságot az üzletkötéscknél. Barra Mózes.	224

VIII.

»Tenyészbika vásáraink.« Ifj. Lészai Ferencz.	287
— Lóhermag-uzsora. Sz.	289
Kendertermesztésünk. D. Hadnagy Vincze.	360
Hunyadvármegye szarvasmarhatenyésztési tervezetéhez. Kun István.	418
Termés-kilátásaink. László Zsigmond.	420
Termés-kilátásaink. Barra Mózes.	421
Termés-kilátásaink. Sántha Albert.	422
Gazdasági levél a marosmentéről. Székelyhidy Viktor.	424
Levél Hunyadvármegyéből. Benedikty József.	484
Kendertermesztésünkről. Bihari Zsigmond.	486
Termés-eredmények. Szabó József.	627
— A magyar-erdélyi tehén tejelési eredményei. Ifj. Lészai Ferencz.	693
— A radnöthi uradalom sertésenyészetének jövedelmi kimutatása az 1896. évről. Deák Ignác.	754
— Lapszemle: 39, 93, 160, 226, 426, 487, 757.	
Külföldi lapokból:	96
Irodalmi szemle:	
Az Erdély Gazdasági Egylet Monographiája. — Uj szaklap. — A kettős termelésről. — A modern gazda a műtrágyázás gyakorlásában.	47—48
»Magyar Gazdák Szemléje«, a Gyümölcskertészet	97
»Az Erdélyi Gazdasági Egylet egy éve.« — Magyar Gazdák Szemléje. — Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. 292 — 293	
A valuta szerepe a gazdasági válságban. — Gazdasági egyesületek monográfiája. — A kettős termelésről. — Gazdasági válság és a buzaár hanyatlása Magyarországon. 560—561	
Közgazd. és statisztikai évkönyv. — Állategészségügyi évkönyv. — Magyarország földmívelésügyi térképe. 631	632.
Hasznos tudnivalók az állati szülészet köréből. sz. á.	695
A földm. Miniszterium jelentése. — Mezőgazdasági statisztika. — Az »E. G.« Tárcza naptára.	763

Vegyes közlemények:

A keleti szomszéd államokkal való forgalmunk. — Csikóvásárlás. — Milleniumi állatkiállítás. — A milleniumra szállítandó állatok vasúti viteldija. — Idei szénakivitelünk Romániába. — Az országos kertészeti kongresszus. — Kinevezések a kolozsvári állandó borvizsgáló szakértő bizottsághoz. — Uj szőlőbetegség.

- Filloxera-zárlatok. — Szőlőink szénkéneggel való fenntartása. — A nagyszebeni szász gazd. egyesület. — A külföldi buza-import csökkenése. — Állasközvetítés. — Hirdetéseink. 48—51.
- Egyesületünk és az »Adria«. — A mezőgazdasági hitel. — Lóhere vetőmag. — A fogarasi állami ménés. — Kedvezményes beszerzési forrás. — A búza ára és a tultermelés. — Kiosztandó könyvek. — A bábolnai ménésbirtok árverése. Bikakiállítás és vásár. — Székelykereszturi bikavásár. (U. Z.) — Borkivitelünk. — A háromszékmegyei gazd. kiállítás. Sipos Samu. 99—103.
- Felhívás és kérelem. — Olvasóinkhoz. — Székelykereszturi bikavásár. — Ujabb kedvezmény. — Gazdatiszti állást. — Közgyűlések. — Bereczky M. — Követendő példa. — A romániai földbirtok. — A sertésvész terjedése. — Az orsz. gyüm. min. biztos felhívásai. — Irodalmi szemle. — A rekord. 164 167.
- Pályázati hirdetés. Szabó József, elnök s. k. Tokaji László, s. k. — Mellékleteink. — 1895. évi cukorrépa-termesztésünk. — Uj piac gyümölcssejnek. — Burgonyavető és kiemelő géprőla. — Szemtermény behozatalunk Romániából 1895. évben. — Állatkisérők. — Sajtóhiba. 230—232.
- Pályázati hirdetés Szabó József s. k. Tokaji László s. k. — Országos titkári értekezés Budapestben. — Gabonaárak és gabonakereskedeleml a budapesti tőzsdén 1895-ben. — Lapunk... — Mellékletünk. 293—296.
- Tudomásul. — Pályázati hirdetés. — »Az Erdélyi Gazdasági Egyesület egy éve.« — Ingyen könyvek. — Ki-nevezés. — A vetések állása. — Állást keres. — Gyümölcsstermésünk. — A nemzetközi gazdakongresszus. — A földadó leszállítása Angliában. — Margarin hamisítás. — Közleményeink. 363—368.
- Darányi Ignác. — Az agrár programm. — Ingyen könyvek. — A Hungária műtrágya-gyár. — Olcsó hitel gazdaközönségünknek. 431—433.
- Kérés. — Pályázat népies gazdasági munkára. — Gazdatiszt kerestetik. — Gazdatisztok kongresszusa. — Filloxera Kolozsvárt. — Gazdatiszti állást keres. — Magyarország bortermése 1895-ben. — Vetőmag a gazdáknak. — Kettős mérték. — Európa terinése. — Ingyen könyveink. — Komlóvásár. — Néptanítók mezőgazdasági tanfolyama. — Állattenyésztési felügyelőség szervezése. — Élőállat-kivitelünk 1896-ban. — Allandó gazdasági gépkiallítás. — A hesszeni légy. 491—497.

X.

- A gazdaközönség figyelmébe. — A földmivélsügyi miniszterium költségvetése. — Értesítés. — Komlótermésünk és komlóaraink. — A selyemtenyésztés terjesztése. — Mezőgazdasági állapot. — Magyar borok ismertetése. — Ló kivitelünk. — Árpa-kivitelünk. — Filloxera záruk. 562—567
- Erdély lótenyésztő gazdáihoz Gr. Bánffy György. Tokaji László. — Gróf Bánffy György. — A gazdaközönség figyelmébe. — A mezőgazd. állapot szept. végén. — Magyarország állatkivitele. — Mezőgazdasági attasék. Bismarck és a Bimetallizmus. — Komlótermés külföldön. — Az ázsió. — Elmaradt komlókiállítás. — Olasz borbehozatal. — Nemzetközi czukorkartell. — Pálinkamonopólium Oroszországban. — A budapesti gyapjuaukcziók. — A romániai termés. 632—638.
- Erdély lótenyésztő gazdáihoz Gr. Bánffy György. Tokaji László. — A gazdaközönség figyelmébe. — Lóhermagtermesztő gazdák figyelmébe. — Heremagkivitelünk. — Az erdélyi nádszövő-gyár Mező-Kapuson. — Olcsó Marhasó. — A gümőkór. — A börzeadó Németországban. — A malomipar közigazdasági jelentősége. — A világ buza- és lisztforgalma. — Török gyapju Budapestén. — Az idei burgonyatermés. — Az olasz borok terjedése Magyarországon. — Féreg a vetésekben. — Tojás kivitelünk. — A lépfene terjedése kefeáruk behozatala után. 697—702.
- Új államtitkár. — Értesítés. — A gazdaközönség figyelmébe. — Új czímlapunk. — Mezőgazdasági fegyenczelek. — Gazdasági téli tanf. és előadások. — Gyümölcserértékesítésünk. — Hirdetéseink. — Új iparág. — Eladó méz. — Sárosm. Gazd. Eglyl. 765—769.

Állat- és állati nyerstermény-forgalmunk

a keleti szomszédos államokkal: január, február, márczius, április, május, június, augusztus, szeptember, október, november,
51, 104, 168, 233, 296, 369, 433, 567, 639, 703, 773.

Szerkesztői üzenetek: 105, 169, 233, 297, 370, 434, 498, 640, 704, 774.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke, február, márczius, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november, december, január. 53, 106, 170, 234, 298, 370, 434, 498, 568, 640, 704, 774.

II. Írók szerint.

	Oldal
Albisi Béla:	
A mezőségről	212
Köles az ugarban	279
Az aratásról	472
B. M. Járomtörés ellen	286
Barra Mózés:	
Több óvatosságot az üzletkötéseknél	224
Termés-kilátásaink	421
Gr. Bánffy György:	
Erdély lótenyésztő gazdáihoz!	632
Benedikty József:	
Vajda-Hunyad mezőgazdasága	223
Levél Hunyadvármegyéből	484
Bernát István:	
Nemzetközi gazdakongressus	243
Bihari Zsigmond:	
Kendertermelésünkről	486
Borbély György:	
Egy erdélyi nádszövő-gyár	145
Czakó József:	
A talajfuro a gazdaságban	453
Csérer Lajos:	
A réti (fehér) here	204
Ha ocsut vetsz — gazt aratsz	478
Csontos Miklós:	
Egyetmás a nyári takarmányokról	83
A mezőségi hegyoldalok hasznosításáról	263
Vásári mizeriáink	599
A napraforgó természetéről	738
Sz. Csulak Dávid:	
A kis és nagygazdaság közötti verseny a mező- gazdaságban	375
id. Dániel Gábor:	
A régi erdélyi lórol	458
Deák Ignác:	
A czukorrépa termelés és a tótmunkások	722
A radnóthi uradalom sertésitenyészetének jöve- delmi kimutatása az 1896. évről	754
f.:	
Állatkinzás szabályrendeletben	250
Br. Feilitzsch Ártur:	
A legelő erdők	246

XII.

Ferenczy Dezső:		
Valami a biztosításról		441
Földes János:		
Legelőink érdekében		623, 690
Fülöp Ede:		
Az őszi vetések tavaszi fogasolása		207
Hogyan gondozzuk csikós kanczáinkat		282
B. és F. Földváry László:		
A szőlómoly (Cochylis Ambiguella)		444
G. - y:	Mennyi mustot ad a szőlő?	693
Gáál Gyula:		
Fordítsunk több gondot rétjeink és legelőinkre		272
Néhány szó az állatok téli gondozásáról		656
Geometer (Tokaji Géza):		
Tagosítási rendszerünk hiányairól	72, 136, 324	
Grubiczy Geyza:		
Baromfiaink keresztezéséről		87
A Szeremley, vagyis az erdélyi kopasznyaku tyúkok érdekében		216
Baromfi tenyésztésünk és az orosz concurrentia		481
A nyers lóhus, mint baromfi takarmány		626
D. Hadnagy Vincze:		
Kendertermesztésünk		360
Hadviger Albert:		
A takarmányozásról		6
A zabos bükköny termeléséről		74
Egy jó borona		283
Gr. Haller János:		
Néhány szó 1885. évi tenyészállatkiállításunkról		12
Válasz a »Tévedések és igazságok«-ra		148
Hensch Árpád:		
A tektek ugar szerepe Erdély mezőgazdaságában		180
Hreblay Emil:		
»Magyar kincs« burgonya		85
Ujabb tapasztalatok a burgonya kálival való műtrágyázásánál		273
A mezőgazdasági szeszgyártás bajai és azoknak orvoslása		394
A tejről általában		618
Dr. Hutyra Ferencz:		
A tehenészetek ellenőrzése		711
Imrch Lajos:		
Komlótermelésünk érdekében		658
»		716

Jablonowszky József:		
	A vetésrontó legyek különös kártékonyaságáról	400
Jakab László:		
	Az állati hullák megsemmisítése	23
	A sertésvész ügye nálunk	60
	Tévedések és igazságok	66
	Befejező válasz	151
	Tenyészbika vásáraink	189
	Néhány szó az »Észrevételekre«	308
	A tenyészszarvasmarha-kiállításról	339
	Az ellés után fellépő betegségek	165
	A tőgy és betegségei	728
Br. Kemény Béla:		
	Szarvasmarhatenyésztésünk kérdéséhez	220
	Mikor kezdjünk a komló leszedéséhez	555
	Komló kiállításunkról	596
Kiss Ferencz:		
	Egy javaslat és egy tapasztalat	558
Krolopp Alfréd:		
	A bárányok hizlalásáról	411
	Néhány szó a tarlóföldek műveléséről	465
Gr. Kun István:		
	Tervezet Hunyadvármegye szarvasmarhatenyésztésének emelésére	349
	Hunyadvármegye szarvasmarhatenyésztési tervezetéhez	418
Kuszkó István:		
	Székelyföld közgazdasága 1894-ben	33, 90
László Zsigmond:		
	Homlokjárom-é vagy nyakjárom?	82
	Terméskilátásaink	420
ifj. Lészai Ferencz:		
	Műtrágyázási és növénytermelési kísérlet	10
	»Tenyészbika vásáraink«	287
	A lóhermag termelés jövője	305
	A magyar-erdélyi tehén tejelési eredményei	693
M. G.	A magyar földművelésügyi miniszterium	357
Milhoffer Sándor:		
	A kettős termelésről	79
	A só a mezőgazdaságban	265
	A lomb takarmány	663
Molnár Lajos:		
	Erdély bortermelése érdekében.	143, 268, 672

Szabó Sámuel:		
Bereczki Máté		36
Erdélyi borok az ezredéves kiállításon		198
Dr. Szádeczky Lajos:		
Székely falutörvény a mezei kártételek ellen 1581-ből		776
Szász István:		
A borjunevelésről		123
Vetések állása		158
A budapesti tenyészlőkiállítás		345
Egy pár szó a mútrágyázásról		606
Dr. Szentkirályi Ákos:		
A régi erdélyi lóorról		130
Észrevételek a »Tenyészbika vásáraink« című cikkekre		252
Az ezredéves tenyészjuh-kiállítás		334
A fajtajelleg. A tiszta vér jelei	404.	601
A fogarasi csemege sajt		463
Adatok Erdély juhtenyésztésének multjából	666.	746
Hasznos tudnivalók az állati szülészet köréből. (Könyvismertetés.)		695
Székelyhidny Viktor:		
A takarmány mohar termeléséről		209
Gazdasági levél a Maros mentéről		424
Szőcs Károly:		
A csicsóka termesztéséről		119
Sztroiny József:		
Hazai rizstermelésünk veszedelme		450
Mezőgazdasági szövetségek		528
Tokaji Géza:		
Tagosítási rendszerünk hiányairól	72. 136.	324
Tokaji László:		
Gazdáink és a toll		4
A fogarasi ménes ügye		116
Mezőgazdasági válság		177
Gazdasági egyesületek szövetsége		439
» » »		503
« » »		524
» » »		708
A gazdakongresszusokról		574
A fogarasi ménes		594
Ugron Zoltán:		
Székelykereszturi bikavásár		102

XVI.

Veress Endre:	A szamosfalvi gazdaság 300 év előtt	782
Vimmer Károly:	Lapszemle 39, 93, 160, 226, 426, 487	
Vitos Mózes:	Csiki levél	159
Gr. Wass Béla:	Az állattenyésztésről	533
Br. Wesselényi Béla:	Fogaras	650
id. Br. Zeyk József:	A bükköny mint zöld trágya és Thomás-salak	549
X.	Szőlőrekonstrukció	531

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 15-én két iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg. Nem tagok egész évre 2 firtal fizethetnek elő

Szerkesztőség és kiadóhivatal: az „Erdélyi Gazdasági Egylet“ titkári hivatalában (Kolozsvár, Belközép-u. 11. sz.) hová a lapot illető minden küldemények intézenők.

Hirdetések a legjután osabb áron vétetnek fel.

Az „Erdélyi Gazda“ munkatársai.*

Az alábbi tekintélyes névsor, melynek tagjai — szerkesztőségünk kérésére — szivesek voltak lapunk szellemi támogatására munkásságukat felajánlani, biztos garantiát nyújt arra nézve, hogy olvasóink az idén is fel fogják találni az »Erdélyi Gazdában« azt az irányt, melynek folytonos célja: hazarészünk összes gazdasági ágainak, ügyeinek és érdekeinek előbbrevitele.

* * *

Albisi Béla, Bánffy Ernő br., a lapfelügyelő bizottság elnöke, Barra Mózes, Bartha Miklós, Benedek Ferencz, Bernáth István dr., Borbély György, Brádi Albert, Buday Barnabás, Csérer Lajos, Csizsár Zsigmond, Csontos Miklós, Csulak Dávid, Czákó József, Deák Ignác, Deák Tamás, Eöry Tivadar, Erdélyi Károly, Feilitsch Arthur br., Felbert Gyula, Ferenczy Dezső, Ferenczy Károly, Fülöp Ede, Gaál Gyula, Gönczy Ödön, Grubiczy Géza, Hadnagy Vincze, Haller János gr., Hell Ede, Hensch Árpád, Hreblay Emil, Imre Lajos, Iszlai László, Jakab László, Jeszenszky Pál, Kain Adolf dr., Keresztes Ede, Kiss István, Koós Ferencz, Kováts Ferencz,

* A még ezután beérkező szives ajánlkozók neveit lapunk jövő számában közöljük.

Köerfer István, *Kun* István, *Kuszkó* István, **László** László, *László* Zsigmond, *Lázár* Károly, *Lázár* Mihály, *Leitner* Elek, *Lészay* Ferencz ifj., *Liebermann* Leó dr., **Márton** Ferencz, *Mannsberg* Sándor br., *Miklós* István, *Milhoffer* Sándor, *Molnár* Lajos, *Molnár* Sándor, *Monostory* Károly, *Morágyi* István, **Nagy** Dezső, *Nagy* Vincze, *Németh* András, **Ordódy** Lajos, **Pálffy** Dénes, *Pethő* Miklós, *Puskás* Jenő, *Putnoky* Domokos, **Reich** Albert, *Réti* János, **Sándor** Kálmán, *Sántha* Albert, *Sipos* Sámuel, *Sperker* Ferencz, *Szabó* József, *Szabó* Sámuel, *Szalay* János, *Szász* István, *Szentirmai* Alajos, *Szentkirályi* Ákos dr., *Szentkirályi* Gyula, *Szentkirályi* Kálmán dr., *Székely* Gergely, *Székelyhidy* Viktor, *Szőcs* Károly, *Sztroiny* József, **Teleki** Arvéd gr., *Timár* János, *Tokaji* Aladár, *Tokaji* Géza, *Toldalagi* László gr, *Tulogdy* Samu, *Várady* Géza, *Versényi* Károly, *Vertán* Jenő, *Vinczenti* Károly, *Vinczenti* Max, *Vitos* Mózes, *Vimmer* Károly, *Wass* Béla jgr., *Wesse* lényi Béla br.

Egyesületi élet.

Igazgató-választmányi ülés. Múlt évi december hó 20-án nagy érdeklődés mellett tartotta meg igazgató-választmányunk rendes havi ülését, melyen több fontos ügy nyert megoldást.

Jelen voltak: *Szabó* József, elnök, br. *Bánffy* Ernő, alelnök, *Csermák* János, pénztárnok, dr. *Szentkirályi* Ákos, *Reich* Albert, *Jakab* László, *Szentkovits* Márton, br. *Mannsberg* Sándor, br. *Feilitzsch* Arthur, *Vinczenti* Károly, dr. *Szentkirályi* Kálmán, *Szabó* Sámuel, gr. *Béldy* Ákos, gr. *Béldy* Kálmán, *Vörös* Sándor, *Matskássy* Pál, dr. *Békéssy* Károly, *Eöry* Tivadar és *Tokaji* László, egyleti titkár.

A november havi pénztárfogalom 2890 frt 49 kr. bevétel, 1423 frt 27 kr. kiadás és 1467 frt 22 kr. maradvánnyal helybenhagyatott.

Egyleti elnök jelentése, mely szerint az egyleti titkárral együtt december 14-én megejtett pénztárvizsgálat alkalmával a pénztár teljes rendben találtatott, tudomásul vétetik.

Felolvastatott a Földmivvelésügyi Minister 93712. sz. leirata, melyben értesít, hogy a hadügyminiszter a kolozsvári és brassói katonai élelmezési raktárakban előállítandó korpát egyletünk részére mérsékelt áron átengedte.

Elintéztetett több, a milleniumra vonatkozó, vagy azzal kapcsolatos kérdés.

Felolvastatott a lapfelügyelő bizottság deczember 4-ki ülésének jegyzőkönyve, melyből kitűnik, hogy az Erdélyi Gazda, az egylet hivatalos lapja, a fentartására 1895. évre előirányzott 1200 frtból, az előfizetések és hirdetésekbe befolyt összeg mellett csupán 374 frt 13 krt vett igénybe.

Egyleti titkár bejelenti, hogy 1896-ra a lap számára eddig 600 forinton felül jövedelmező állandó hirdetés vétetett fel.

Írói tiszteletdíjak czimén kiutaltatott a hátralékos 119 frt 26 kr.

Felolvastatott a heremagtisztító raktár *felügyelő bizottságának* decz. 17-iki üléséről szóló jegyzőkönyv, mely szerint a tisztító raktár kezelése és vezetése — a bemutatott jelentés és naplók szerint — rendesnek találtatott.

A nagy-enyedi vinczellér-képezde részére alapított 300 frt évi segély, az igazgatóság előterjesztésére, három növények részére kiutaltatott.

Egyleti titkár bejelenti, hogy Bereczki Máté, hirneves pomológusunk, egyletünk tiszteletbeli tagja és Simay Lukács, egyletünk alapító tagja — meghaltak.

Új tagokul bejelentettek: *Hosszu* Teofil, *Gaal* Albert és br. *Kemény* Gyula alapító tagul; *Crisian* Eugén, *Sugár* József, *Sugár* Béni, *Duha* Imre, *Papp* Zoltán, *Kertész* István és *Sebestyén* Arthur évdíjas tagokul.

Több folyó ügy elintézése után — az ülés befejeztetett.

Lapfelügyelő bizottsági ülés. Egyletünk hivatalos lapjának felügyelő bizottsága f. hó 4-én ülést tartott.

Jelen voltak: br. *Bánffy* Ernő, elnök, *Jakab* László, dr. *Szentkirályi* Kálmán, br. *Mannsberg* Sándor és *Tokaji* László titkár.

Elintéztetett több, az «*Erdélyi Gazda*»-ra vonatkozó részletkérdés. A lap terjedelmére nézve kimondatott, hogy azt, szükség esetén, a rendes két nyomtatott íven felül, esetről-esetre a lapfelügyelő bizottság határozza meg.

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egyesület *igazgató-választmánya* f. hó 16-án, csütörtökön, d. u. $\frac{1}{24}$ órakor ülést tart az egyesület hivatali helyiségében (Kolozsvártt, belközép u. 11. sz. alatt), melyre a tag urakat tisztelettel meghívja: *Az elnökség.*

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egyesület *lapfelügyelő bizottsága* f. hó 30-án, csütörtökön d. u. 4 órakor ülést tart az egyesület hivatali helyiségében, melyre a tag urakat tisztelettel meghívja: *Az elnökség.*

Gazdáink és a toll.

Haladásunk, tudásunknak minden időben és téren első eszköze: a toll. A szájhagyomány a kor jelleme után módosul; keresztül szántva megsemmisül a régi barázda, de századokig él a leírt gondolat. Magyar irodalmunk jelene — általában — megfelel ezeréves multunknak. Terjedelemben és értékben méltó nemzetünkhöz.

Egy gondolkodó nagy elme szerint: »Az ország ereje a mezőgazdák kezében van letéve«; ezt ugyan nem nálunk mondták, de nekünk is igaz lehet. Vajjon azonban — mi mezőgazdák — irodalmunk anyagából mondhatunk-e magunkénak akkora részt, amekkora minket e nagy axióma szerint megilletne?

Ismeretes előttünk, hogy mily kevés eredeti gazdasági szakmunkánk van. Ettől azonban eltekintve, ezuttal egy, a mi mindennapi kenyerünket: szaklap-irodalmunkat érintő kérdéssel óhajtván foglalkozni, nem lesz tán érdektelen mindenekelőtt megemlíteni, hogy a nálunk magyar nyelven megjelenő összesen 806 napi, heti és más időszakos lapok és folyóiratokból a mi szakmánkat csupán $\frac{4}{10}$ szolgálja és ez évben szaklapjainkba — hozzávetőleges számítással — nem több, mint 400 író irt. E négyszázból azonban a gyakorlat mezejéről írókra még száz sem esik.

És itt álljunk meg egy kissé.

Tán nincs az összes foglalkozások között egy sem, amely oly sok irányu és tárgyú ismereteket kívánna meg, mint épen a gazdálkodás. Növénytani, állattani, jogi, orvosi, természet-tani, matematikai, vegytani, geológiai, erőműtani, meteorológiai és még sok más tárgyú kérdések napról-napra fejtörést okoznak a gazdának Mindenikből kell, hogy valamit tudjon és e tudása alapján kell viszonyaihoz ugy alkalmazkodnia, hogy megélhessen. Hisz az élet bizonyítja, hogy ezen a téren a viszonyokhoz való okos alkalmazkodás: feltétele a sikernek.

Ebben a törekvésében legnagyobb támasza a gyakorlat emberének: az elmélet, mely készen adja elébe mindazokat az eszközöket, tudnivalókat és igazságokat, melyek nélkül sehogy sem boldogulhatna. Ez a segítség, melyet az elmélet emberei a gyakorlatnak nyújtanak — el kell ismernünk — ma az igényeknek teljesen megfelelő. De vajjon hány perzentje válik köztudomásúvá, közkincsé a gyakorlatban egyesek által elért eredményeknek, felfedezett találmányoknak, eljárásai módoknak? És kiké a mulasztás, ha e kérdésre a felelet nem kedvező? . .

Gyakorlati gazdáink jó része nem használja tollát levél-írásnál egyébre, pedig valamennyinek van időről-időre olyan tapasztalata, mely másoknál hiányzik s melynek nyilvánossá tétele úgy neki, mint a köznek hasznos volna. Némelyek azt mondják: »Nem irok, nincs irodalmi jártasságom.« Nem is szükséges az oly mértékben, mint azt — meg nem próbálva -- hisszük. Aki egy tisztességes levelet tud írni, az már megírhatja például, hogy egy kipróbált új gép mit ér. De általában, aki érzi, hogy írni valója van, annál már csak az akarat szükséges ahhoz, hogy azt papírra is tegye. Hisz nem szépírályt művel, nem frázisokat terem a mi irodalmunk. Egyszerű,

értelmes és érthető, jórészt leíró modorban tárgyalt igaz dolgok azok, miknek itt helye van.

Ebben az egy tárgyban jó lélekkel lehet ajánlani a külföldiek példáját. A német vérmérséklet talán jobban összetudja egyeztetni az ekét a tollal; ott nem ritka eset, hogy falun könyvet irnak. Próbáljuk meg mi is — nem könyvet irni az eke mellől, de bár egy-egy levelet, mely szóljon mindnyájunknak, melyből tanulhassunk mindannyian.

Tokaji László.

A takarmányozásról.

Sohasem mondhatjuk el mi gazdák valamely szakmába vágó dologról, akár részletesebben, akár általánosságban tárgyaltassék az s legyen az bármely ismert s ugyszólván a szaklapokban — már elcsépeit tárgy — hogy azzal többit már foglalkozni — elég. Mert ha kezünkbe kerül valamely gazdasági lapban például egy a szántásról irt cikk s már csak pusztá kíváncsiságból is elolvassuk, hogy ugyan mi újat mondhat a mit ne tudnánk s ha végig olvasván visszagondolunk rá, hogy hát tulajdonképpen mit is tanulunk belőle? ha jó formán erről számot sem tudunk adni, mégis érezzük, hogy a különben mindennapi tárgy körüli ismereteink tisztultak, megerősödtek.

Minden szakközlemény olvasásánál a szakember gondolkozásában bizonyos mérvü eszmecsere processus megy végbe és ez — javára válik.

Ez a valónak elismerendő felfogás, a gyakorlati tapasztalás és az időszertőség indított arra, hogy gazdatársaim — e lap t. olvasói előtt egy oly tárgyról mondjak el egyet-mást nézeteimből, mely tárgy bizony minden gazdasági lapban — folyóiratban állandó rovatot képez, de talán épen ez bizonyit fontossága mellett s ez — a takarmányozás.

Legelőször is azon kezdem, hogy bármit termeljünk egy gazdaságban, s bármennyit a takarmányról, soha sem mondhatjuk el, hogy elég.

Annál jobb, minél több van belőle, s azon gazdaság, mely

bőven rendelkezik takarmánnyal egy oly — úgy szólván tartalék alappal rendelkezik, a mely képessé teszi bármily válságos időkben is eredményt mutatni fel. Mert ha a termelt és a gazdaság által előállított bármiféle takarmányozásra felhasználható termény mind a termelő gazdaságban használtatik fel, nemcsak mint termény fizet, de a gazdaság összes ágazataira előnyösen hat. Nagyobb számu és jól tartható állatállomány — bőven fedezhető trágya szükséglet oly két tényezője minden gazdaság jövedelmezőségének, mely a bár kedvezőtlenebb értékesítési viszonyok között is azt hivatva van fenntartani és biztosítani.

De meg összes gazdasági produktumaink között a takarmány az, mely aránylag legolcsóbban állítható elő, ha tekintetbe vesszük azt, hogy nemcsak a direkte takarmányozási célra termesztett növényeinknek, mint ilyeneknek mekkora az értéke, de ezen érték javára és szaporodására tudandó be az is, hogy majdnem összes növénytermelésünk mellékterményei is többé-kevésbé takarmány értéket képviselnek, mely takarmány érték a gazdasági tudomány és technika mai előrehaladott állásában, különféle módokon és eljárások által többnyire előnyösen használható ki. Nem is szólva arról, hogy takarmányféleseink nitrogéngyűjtő — tehát talajjavító része — mily előnyösen tölti ki vetésforgásunk közeit — míg vannak oly takarmány növényeink, melyek rövid tenyészidejük által a vetésforgó kisebb időtartamu közeiben mint előnövények alkalmazhatók haszonnal, — ha azt vesszük még tekintetbe, hogy a gazdaságban termelt takarmány ott felétetve, termelési költ, ségeinek jelentékeny részét a trágyában fizeti vissza — mindezen előnyök a takarmány termelés olcsóságának rovására tudandók be.

És mégis — egy rossz szénatermő évben, midőn akár általános szárazság, akár tulsok esőzések vagy más elemi csapások miatt természetes rétjeink széna és sarju termése rosszul sikerül — mennyi panaszt lehet hallani, hány gazdaság egyensúlya lesz megzavarva s hánynak egyéb sikerült ágból bevett jövedelme megy ismét kiadásba takarmányvételtre s ráadásul a drága pénzen vett takarmányon tartott állatállományának értéke korántsem emelkedik annyival, a mennyit a vett takarmányra kiadott!

De nemcsak ezt láthatjuk, hanem bővében észlelhetünk oly eseteket is, hogy takarmányszük években -- kivált úgy tavasz

felé — ha szétnézünk egy ilyen gazdaság állatállománya közt, látjuk, hogy az állatok kiteleltek, talán kissé soványak, de azért mégsem épen rosszul néznek ki, hisz a gondozás és takarítás sokat pótolhat — és a gazdaság szűk takarmány készletével ügyes beosztással s takarékossgal kiállotta a telet. Természetesen ez az gazda érdeme s a mennyiben minden jó indulatu fáradozás, szorgalom és igyekezet méltánylást érdemel, ilyen esetekben elismerésünket nem is vonhatjuk meg a gazdától, de ha mint szakemberek bírálni kezdünk, úgy elismerésünk mint a gazda jogosult önelégültsége csak hamar és a legtöbb esetben úgy fog feltűnni előttünk, mint az aranyozott értéktelenebb érc, a mely mutat, de ha külsőszint leveszszük, kellő értékére redukálódik.

Mert például teljesen kitejelt állatnál az ilyen takarmányozásali teletetés még hagyján — de a még fejlődésben levő fiatal állatok, akár mint vesszük is, mégis megsínylik. És ha egyebet nem is veszít a gazdaság, sőt azt, hogy meglevő takarmány készletével — mint mondani szokás -- «tiszteességesen» kijött nyereségnek tekintti — mégis vesztett, még pedig pénzt, nem ugyan csengő ércben, vagy az értéket mint forgalmi eszköz más alakban kifejező tárgyban — hanem az időben, mert az idő a gazdaságban, különösen a befektetett vagy beállított értékek növekedésében bizony pénz és pedig annál több értéket kifejező, minél rövidebb az a célhoz, a növekedéshez viszonyítva.

Azt már minden gazda tudja, hogy például a hizlalásnál az időtartam mily jelentékeny tényező. Így van ez az állattartás más céljainál is, csak hogy nem annyira feltűnő.

A felhozott esetben például még mindig nyílt kérdés marad, hogy az így a körülményekhez alkalmazkodva «tiszteességes»-en ki telet állatok — ha életcél, vagy helyesebben mondva használati céljaiknak megfelelő táptartalom és mennyiségben megszabott tartásban részesültek volna, nem-e többet érnének, p. o. szarvasmarhánál darabonként 10—15 frttal?

Az egy téli időszakon át növekedésében stagnált vagy csak keveset előhaladott fiatal marha, a mely különben nagy korában «elsőrendű» lehetne, nem-e épen emiatt marad csak és fejlődik csak «közepessé?»

Az is nyílt kérdés még, hogy az ilyen telettésen felhasznált,

takarmány mennyiség nemcsak a takarékosagra való tekinteteli, hanem a benne foglalt emészthető tápanyagokra való tekinteteli beosztással, esetleg a feletetésre kellő előkészítéssel nem fizetett volna-e jobb eredményyel?

Mindezekre a kérdésekre csak az vethet világot, ha a takarmányozási tervezet nem «more patrio» régi módon, hanem a mint ma már lehetséges, a takarmány anyagok vegyi összetétele alapján — a különböző haszonvételi célok szerint faj, kor és nem tekintetbevételével élsúlyra megszabott adagokkal állittatik össze, azaz: a tudomány által megállapított és a gyakorlatban bevált tények szerint *öntudatosan*.

Nem kell ettől félni, nem nehezíti és nem drágítja ez meg a dolgot, sőt az ehcz azonban multhatatlanul megkívántató berendezkedés és segédeszközökre teendő kiadás is nagyrészt megtérül abban, hogy sok, kölömben értéktelennek tartott, vagy másként fel nem használható takarmány anyag értékesíthető.

Csakis ezen elvek érvényesítése mellett állhat meg teljesen azon előbb felhozott állításom, hogy minden termelésünk közt aránylag a takarmány termelés a legolcsóbb és csakis ezen elvek megvalósítása és hozzájuk a gyakorlatbani alkalmazkodás által használhatjuk ki legjobban gazdaságaink termelését.

Megtehetném, hogy egyes takarmány féleségeknek tápértékét feltüntetve, azok tápanyag tartalmábóli kimutatásokat, takarmány adag szabványokat stb. vegyek fel közleményeimbe példák végett, de hisz ezeket minden intelligens és szakképzett gazda megtalálhatja és körülményeinek megfelelően összeállithatja és nem is annyira oktatás a czélja közleményeimnek, mint utalni amaz — enyhébb kifejezést nem találhatok rá — indolentiára, mely nálunk e téren uralkodik s némileg felkelteni az érdeklődést helyesebb és korszerübb elvek követése iránt.

Hogy pedig ez nem oknélküli buzgólkodás, elég arra utalnom, hogy bizony sok — és még jóhírü gazdaságot is eleget felkereshetünk ma Erdélyben, a hol állatmérleget — pedig ma napság ez sem olyan drága, — szecs kavágót, darálót, fülllesztő berendezést — nem találunk, a hol erőtakarmányt, pláne szarvasmarha részére csak nagy szükségben használnak — és valljuk be, még a mesterseges takarmány termelésre sem fordittatik annyi industria, a mint kellene.

Most a téli időszakban, midőn ugyis az képezi gazdaságigondjaink egyik legfőbb tárgyát, nem árt erről gondolkozni és főképpen distingválni, hogy: *a takarmányozás nemcsak cél, de előnyösen alkalmazható eszköz jövedelmünk gyarapítására.*

Hadviger Albert.

Mútrágyázási és növénytermelési kísérlet.

Az elmúlt 1895. évben, a magyar-óvári növénytermelési kísérleti állomás fölszólítása folytán, kétféle kísérletet végeztem, egy mútrágyázásit és egy növénytermelésit.

A mútrágyáivali kísérlet célja volt megtudni, mily természetbőletet lehet elérni kötött agyagtalajon termelt őszi rozsnál a foszfor-trágyával? E végből kiszakítottam egy 33 holdas rozstáblából 2 magyar holdat, erre felhintettem, a vetőszántás előtt, 2 mmázsa Hungária szuperfoszfátot; egyébként a kísérleti parcella ugyanazon művelésben részesült, mint a táblának nem trágyázott többi része.

A rozstot oct. 1-én vetették el.

A kísérlet, sajnos, eredménytelen maradt, mert az 1894. év őszen uralkodott rendkívüli nagy szárazság folytán, későn és ritkán kelt rozs nem tudott ellenállani a nemsokára reá hullott 100—120 cm. vastag hóréteg nyomásának és tavasszal, a hó elolvadása után, alig lehetett imitt-amott egy-egy elkényszeredett szál vetést látni, úgy, hogy kénytelen voltam az egész táblát kiszántatni és zabos bükkönnyel bevettetni. A zabos bükkönnyön — ámbár a trágyázott parcella itt is külön megjelöltetett — semmi látható eredményt sem lehetett constatálni.

A második, az Agnelli-féle magyar kincs burgonyával végzett termelési kísérlet már sokkal jobban ütött ki, ez mind minőség, mind mennyiség tekintetében minden várakozáson felül jól sikerült.

A kísérlet célja volt a magyar kincs burgonyának, kötött agyagtalajban való termelésénél elérhető termés-átlag (összehasonlítva a gazdaságban termelt más burgonyafélékkel), továbbá a különféle burgonyabetegségek iránt tanusított ellentálló-képességének kipróbálása.

A kísérlet céljára szolgáló 250 □ ölös parcellát egy lankás, keletnek fekvő táblából szakítottam ki, melyben az előtt 5

éven át luczerna volt s utoljára 1890-ben volt istállótrágyával trágyázva. Előző őszen egy mély (9—10 hüvelyk), tavasszal egy sekélyebb (6—7 hüvelyk) szántásban részesült.

A növénytermelési kísérleti állomás közbejöttével kedvezményi árban kapott 1 mmázsa vetőmagot ápril 25-én vetettem el. A sortávolság 120 cm. volt, az egyes gumók egymástól 40 cm. távolságra lettek ekével vont barázdába elrakva. Minden két sor burgonya közé egy sor takarmányrépát vetettünk.

Május közepén és junius első felében kapott egy-egy kapálást, július elején kezdett virágozni, ekkor töltögették fel. A tenyésztő alatti időjárás általában nagyon kedvező volt, a máj.—juniusi meleg esők folytán nagyon jól fejlődött a burgonya és óriási, majdnem egy méteres magos, lombdús szárat nevelt; az aug.—szeptemberi szárazság pedig, azt hiszem, sokban járult hozzá ahhoz, hogy kiszedéskor egyetlen rothadt gumót sem kaptunk, a mi pedig a kötött agyagtalajban termelt burgonyánál gyakran szokott előfordulni.

Oct. 13-án szedtettem ki a gyönyörű gumókat, melyek közt a 70—85 gr példány nem volt ritka, általában a közepes nagyságú gumókból 6—7 db nyom egy kilót. — Termett összesen 16'25 mmázsa, a mi egy kat. holdon 104 mmázsa termésnek felel meg.

A termés mintegy 30% volt rendkívüli nagyságú, 5% apró és 65% közepes, egyenletes minőségű.

A burgonya lapos gömb és hosszukás alakú, héjja finoman recézett, húsa főzve lisztes és igen jó ízű.

A mint az itt közölt adatokból látszik, a magyar kincs burgonya — a mely pedig főképen mint a száraz, homokos talajon való tenyésztésre alkalmas féleség volt ismeretes — nagyon bevált a kötött talajon is és sok jó oldala mellett egyedüli hátránya nagyon késői érése, a mi egy esős őszi időjárás esetében nagyon megnehezíti betakarítását. — A burgonya egy meglehetősen száraz pinczébe van elrakva, ez ideig még alig lehet egy-egy romlott gumót találni közte.

Melegen ajánlom gazdatársaimnak, hogy tegyenek minél többen a »magyar kincs« burgonyával termelési kísérletet, azt hiszem, hogy legtöbben meg lesznek az elért eredménnyel elégedve.

Ifj. Lészai Ferencz,

Nehány szó 1895. évi tenyészállatkiállításunkról.

Az idei tenyészállatkiállítás alkalmával egészségem reperál-
gatása okából Cseh-földön iddögáltam az áldott «Sprudelt» s így
nem juthattam el a kiállítás megtekintetésére. Nem régiben on-
nan haza térve, e mulasztásomat az «Erdélyi Gazda» hasábjain J.
L. úr tollából megjelent ösmertetésből igyekeztem némileg pó-
tolgatni.

A XI. tenyészkiállítás szakavatott tollra valló leírása enge-
met azon okból igen delectált, mert a kiállítás ecsetelt eredménye
fényesen constatálta azt, miszerint a mi drága kis görbe-országunk
gazdaközönsége még Festetich gróf hathatós támogatása daczára
is halad azon az úton, mely mindnyájunk büszkeségét teljesen ki-
elégítheti — de megvallom őszintén, nem delectált azért, mert azon
ösmertetésben olyan bírálatot is mondott J. úr, melynek alapos
voltát tagadnom kell, s melynek éle a kisebb birtokos tenyésztők
rovására, van irányítva.

Hogy mi indította arra cikkiró urat? — nem kérdezem, de
a tekintetes szerkesztő úr engedelméből* igénybe veszem e lap
hasábjait, elmondandó ezen kifogásolható bírálattal szemben az aláb-
biakban nézetemet.

A mi edzett, kitartó, igavonás tekintetében páratlan, ragadós
betegségeknek ellentálló és impozáns külsejü magyar erdélyi szarvas-
marháknak hibája, hogy későre fejlődik, gyöngébb tejelő és hi-
zékonyág tekintetében sem versenyezhet a nyugati fajta mar-
hákkal.

Említett hibák készítették annyi tenyésztőt az utóbbi két év-
tized alatt különösen hazánk nyugati részeiben arra, hogy a régi
jó marhaanyagot eldobva, helyette algaui, pinsgaui, berni, siment-
hali, freiburgi s más nyugati fajta, gyorsabban fejlődő, hizékonyabb
és jobb tejelő marhákat szereztek be tenyészetükbe, a nélkül, hogy
megkísérlették volna a sok tekintetben oly kitünő honi anyagot
okszerű tenyésztés által a hiányzó vagy gyöngébben kifejlődött
tulajdonok tekintetében javítani.

* Tárgyilagos polemiának mindig szivesen adunk helyet lapunkban, hisz
az ilyen vitatkozás hasznosságát mindnyájan ismerjük. Jövő számunkban hozni
fogjuk az érintett cikk írójának választ is. (Szerk.)

Ezen cél megközelítésére, elérésére, t. i. a magyar erdélyi marha gyorsabb fejlődésének, hizékonyságának és tejelő képességének fejlesztésére, emelésére, — az igavonó képesség, edzettség és kitartóság megóvása mellett — munkálkodik két évtized óta Sperker Ferencz szent-demeteri birtokos, kinek sikerült szorgalom, kitartás és szakértelemmel, sok fáradság és anyagi áldozattal régi hazai anyagunkat a gyorsabb fejlődés, nagy testi tömeg és hizékonyság tekintetében oly fokra emelni, mely hazarészünkben — tudtommal — ritkítja párját.

Ezt cikkíró is elismeri, midőn az «Erdélyi Gazda» múlt évi 9 és 10. számának 298. lapján Sperker F. 150 frankot nyert bikájáról a következőket mondja: «Ez a bika már egyik jellegzetes példánya annak a gyorsabban fejlődő és nagyobb testi tömeggel bíró kis törzsnak, mely Sperker tenyésztői ügyességének köszöni lételet.» De hozzá teszi: «Kíváncsian várjuk, hogy hová fejleszti tulajdonosa és tenyésztője ezt a törzset, mely a mi szemeink előtt eddig még nem öltött állandó alakot.

Ez utóbbi állítás az, melyben én, mint a Sperker tenyészetének alapos ösmerője, cikkíró úrral nem érthetek egyet s meg vagyok győződve, hogy mellém sorakozik e tenyészet minden részrehajlatlan és elfogulatlan ösmerője s jelesen az a sok község és privát nagy tenyésztő, kik velemmel együtt marhaállományuk javítására Sperker tenyészetéből szereztek be apaállataikat. Tudomásom szerint gr. Teleki Károly, gr. Toldalagi László, gr. Bethlen Árpád, Mariaffy Lajos, gr. Teleki József, gr. Lázár Imre, br. Kemény Béla, Somogyi Albert jó hírű tenyészeteknek és hatalmas jármás ökreiknek ereiben a Sperker tenyészetéből beszerzett bikák vére lüktet. Ezek pedig mindnyájunk által ösmert kitűnő gazdák, kik igen jól tudják, mily fontos egy tenyészetre nézve az apaállat helyes megválasztása. Az utóbbi években az udvarhelymegyei gazdasági egyesület által Sz.-Keresztúron rendezett bikavásárokon általános feltűnést keltettek a Sperker tenyész-bikái, valamint azon körülmény, hogy jobb módú községek versenyeztek egymással azok megszerzésénél s a két éves példányokat 400—450 firttal fizették.

A múlt évben a távoli Gömörmegyéből Repeczky András hanvai nagybirtokos nem kimélve fáradságot, utazási és szállítási

költséget e tenyészetből vásárolt egy két éves bikát, s erről — tenyésztője megkeresésére levelben igen dicsérőleg nyilatkozik.

Én 1889-ben vettem az első tenyész bikát Sperkertől, melyet — miután 5 évig a legnagyobb megelégedésemre teljesítette apaál-lati kötelességét, még mint jó tenyész bikát adtam Garat községének.

E bika oly jó eredményeket hagyott maga után tenyészetem-ben, hogy 1894. tavaszán másodszor is a Sperker tenyészetéből vettem egy 2 éves bikát, melylyel szintén nagyon meg vagyok elé-gedve.

Azt hiszem, ezen néhány adatból is eléggé megítélhető a Sperker marháinak tenyész-értéke; de cikkíró úr említett bírá-latából, melyben az ez évi kolozsvári tenyészkiállításon megjelent többi jó hírű tenyésztő állatainak részletes ösmertetése és ma-gasztalása mellett, Sperker tenyészetéről csak melleleg, futólag, feltűnő röviden emlékezik meg s e tenyészet és a F. B. bikaborja között teszen hasonlatot: azok, kik e tenyészetet nem ösmerik, más fogalmat alkothatnak maguknak arról, mint azok, kiknek al-kalmuk volt vagy a kiállításokon, vagy Szt. Demeteren e tenyé-szet mintaszerű példányaiban gyönyörködhetni.

Szerény nézetem szerint a gazdaközönség e bírálat folytán (melynek ugyan sem szándékosságot, sem elfogultságot nem akar-nék tulajdonítani) meglehetősen félre lett vezetve, s ennek ellenében indítatva éreztem magamat felszólalni; távol tőlem, mintha penna harcra vágynám, hanem felszólalok azért, mert méltatlanságot lá-tok elkövetve egy kiténtetésre igen is — nem pedig mellőztetésre érdemes gazdatársam ellen, kinek a hazai állattenyésztés terén ál-talánosan elősmert és elvitázhatatlan érdemei vannak; s felszólalok, mert e méltatlan eljárást az *«Erdélyi Gazda»*, országgrésziünk eme mondhatni e g y e d ű l i szak-organuma terjeszti. Felszólalásomat azon kijelentéssel kell kezdenem, miszerint cikkíró úr a cikkében közzé tett adatokkal maga-magát czáfolja meg.

Ezek szerint ugyanis ez évi tenyészkiállításon a magyar er-délyi szarvasmarha osztályában kiosztott díjak az 50 holdan felüli birtokosok között következőleg osztattak meg: Sperker F. tenyé-szete 550 frc., gr. Wass A. 300 frc., a róm. kath. status radnóti uradalma 200 frc., Barcsay D. 150 frc., Deák J. 70 frc., br. P. Hor-váth K. 50 frc., br. Szentkereszty P. 30 frc. és Ilyés Viktor 30 frc.

Ezen adatok tudatában mindenkit meglephet azon mellőzés, melyben S. tenyésze az «Erdélyi Gazda» 9—10. számában az állatkiállítást ösmertető közlemény által részesített s önkénytelenül azon kérdés ötlük eszünkbe, hogy a Sperker tenyésze csakugyan nem öltött volna még állandó jelleget, a mint ezt cikkíró úr állítja, mikép történhetett mégis, hogy a juri által a legtöbb díjjal lett kitüntetve. Hiszen köztudomásu dolog, hogy a kolozsvári tenyészállatkiállítások bíráló bizottsága mindig szakértő emberekből állittatik össze. Ha pedig ezek a Sperker tenyészét, mint legjobbat, leggazdagabban jutalmazták, ismételten önkénytelenül azt kell kérdenünk, hogy a legtöbb díjjal kitüntetett tenyésztő kiállított 20 drb. magyar erdélyi tenyészállatjából, azon borjas tehén kivételével, melynek fényképe és leírása az «Erdélyi Gazda»-ban közöltetett — de a mely tényleg díjat nem nyert — nem volt-e ezenkívül oly példány, mely a megörökítésre és szakvéleményre érdemes lett volna s mit fiatal tenyésztője fáradsága jutalmául s buzdításul a jövőre, megérdemelt volna?

Hát a 100 frcot nyert tehene, 150 frcot nyert nagy bikája, avagy azon két bikája, mely ugyanegy alosztályban az első és második díjjal lett kitüntetve, a mi köztudomás szerint csak igen ritkán, a legjobb állatokkal szokott megtörténni, valamint első díjat nyert üszője nem volt-e érdemes arra, hogy J. urnak a kolozsvári kiállítást ösmertető cikkében második és harmadik díjat nyert állatok társaságában helyet kapjon.

Erre a tényállással ösmeretlen azt felelhetné, hogy: «egy fecske nem csinál nyarat.» De kutassunk kissé a multban, vajjon nem találkozunk-e a nyilvánosság terén a Sperker tenyészével? Nekem, ki az «Erdélyi Gazda»-t mindig könyvtáramba helyezem, ez igen könnyü s egyszersmind kellemes foglalkozás is.

Nevezett gazdasági lap 1893. és 1894. évfolyamaiból azt látjuk, hogy az utóbbi évben a kiállítási épületek leégése, előbbiben pedig a kolera-járvány miatt, nem volt megtartható a tenyészállatkiállítás Kolozsvárt; azonban mindkét évben rendezett az udvarhelymegyei gazdasági egylet Sz.-Kereszturon díjazással egybekötött igen sikerült bika-vásárt, melyek mindenikén a Sperker tenyésze lett egy-egy két éves tenyészbikával a 200 koronás első arany díj nyertese, mely díjat a folyó 1895-ik évben is az ő 2 éves bikája nyerte

meg s még a bíráló kibirdetése előtt megvásárolta br. Kemény Béla hirneves szt.-crzsébeti tenyészete részére 1000 koronával.

Tovább kutatva, az «Erdélyi Gazda» 1892. évfolyama 36. számának 220 és 221. lapjain örömmel olvassuk, hogy ez évben az erdélyi gazdasági egyesület állattenyésztési szakosztálya igen sikerült tenyészállatkiállítást rendezett Kolozsvárt, melynek magyar erdélyi szarvasmarha osztályában Sperker F. tenyészete ismét a legtöbb díjjal 600 frc. aranyat lett kitüntetve, míg a gr. Wass A. tenyészete 200 frc., Barcsay Domokos 100 frc., a br. P. Horváth Kálmán és a róm. kath. status radnóti uradalmé dicsérő oklevelet nyertek.

A nevezett g. lap 1891. évfolyama 36. számának 220 és 221. lapjain az igen sikerültnek feltüntetett kiállításról való beszámolásban Sperker tenyészete plane 720 frc. arany díjjal szerepel, a gr. Wass tenyészete 220 frc., a Barcsay D. 50 frc. és a br. P. Horváth K. valamint a róm. kath. status radnóti tenyészeteinek dicsérő okleveleivel szemben.

Azt hiszem, hogy ez adatok összeállítását után a bővebb magyarázat fölösleges volna, sietek azonban kijelenteni, hogy ez adatok párhuzamos fölemlítésével nevezett tenyészeteknek nem kisebbitését, gáncsolását czéloztam; mert hiszen azoknak igen jó, s még talán jobb vérük volt akkor, midőn Sperker egy cifra falovat nem cserélt volna el az ország legelső gulyájával, hanem teszem az igazság érdekében az ország gazdaközönségének részrehajlatlan tájékoztatása céljából.

Mintfogya én a Sperker tenyészetet nem csak a kiállításokról ösmerem, hanem, mivel alkalmam volt a tenyészeten minden egyes állatot, azok okszerű és takarékos etetését, ápolását, a szépen berendezett czélszerű istállókat stb. megfigyelhetni, az ott szerzett benyomások és tapasztalatok által ösztönözve, indítatva érzem magamat e tenyészetet röviden ösmertetni.

Sperker Ferencznek Udvarhelymegye szt.-demeteri 110—120 k. hold művelés alatti birtokán, egy «Attila» nevű, a mezőhegyesi ménés uradalomból vásárolt tenyész bikát kivéve, minden állat az utolsó csirkéig házi nevelés. Igaz, hogy czimeres ökröt egyet sem lát az ember a szépen berendezett s hatos váltó fordákba osztott gazdaságban; hanem ezek helyett azok a tehének huzzák a «Sack»

ekét, láncz-boronát, sima és tüskés hengert, rét-gyalut stb., melyek s melyeknek borjai említettem díjakat s dicséző okleveleket nyertek. Gépek mozgatását és gazdasági fuvarozást a csikós kanczák teljesítik, melyeknek ivadékai, a tenyésztésre megtartottak kivételével, részint a bilaki csikó-telepnek, részint mint pótlóvak direkte az ezredeknek lesznek eladva.

Érdekes azon körülmény, hogy az említett kis birtokon 60—70 drb magyar erdélyi szarvasmarha és circa 40 drb ló, összesen 100—110 darab állat takarmányoztatik:

Ezek közül 16—20 drb tehén és 6—8 drb anya-kancza a gazdasági munkák végzésére nyáron is többnyire istállón kapja eledelét, míg a csikók és növendék szarvasmarha Székely-Szállás határán egy jó minőségű erdei bérelt legelőn nyaralnak, hol minden karám vagy fedél nélkül, éjjel-nappal, jó időben és zivatarban egyaránt a szabad ég alatt vannak.

Télen az istállók közelében tágas kifutókban mozognak. Az üsző borjuk a mint enni kezdenek, egy éves korukig; a bika borjuk pedig két éves korukig erőtakarmányt is kapnak, mely felerészben zab, felerészben a hüvelyesek daráltjából, őszi borsó, ló-bab stb. áll. A két évet töltött üszők a legelő évad vége felé a tavasziak alá szokásos ugarlás alkalmával járomba taníttatnak s hatosban, két-két tehén közé a középre fogva, mindaddig szántanak, a míg a tavaszi vetés alá az utolsó borozda is fel van szántva; természetesen a legjobb gondozás, de nem pazarló etetés mellett; a mi különben — tekintve a birtok területét s a rajta levő állatállományt — nem is futná. Ily nevelés és tartás mellett, hogy a nagy testi tömeg és gyorsabb növekedés mellett az anyag elég edzett, azt hiszem fölösleges is mondanom. E mellett a tehének igen jó tejelők. Vannak tehének, melyek a leborjuzás után egy ideig — ha járomba nem fogatnak — naponkint 12—15 liter tejet adnak.

Erre nézve is találunk bizonyítékot az «Erdélyi Gazda» 1892. évfolyamában, melynek 35. száma 214. oldalán a következőket olvashatjuk: «Az idén a távol fekvő Udvarhelymegyéből Sperker Ferencz szt.-demeteri tenyészete is megjelent s jeles formájú s kitünő conditióban levő bikaival, tehencivel, üszőivel méltó feltűnést keltett, főleg azoknál, kik a tulajdonostól megtudták, hogy a mag-

tehenek nem csak állandóan fejetnek, hanem még igaztatnak is. Érdekesnek tartjuk itt felemlíteni, hogy egyik kiállított 8½ éves szopó borjas tehén, több bíráló előtt kifejetett és egy fejésre 10 liter tejet adott.»

Szükségesnek tartom még megemlíteni azon ritka és a tenyészet constans voltát határozottan bizonyító körülményt, hogy 8 év óta minden himnemű utód bikának lett felnevelve s valamennyi úgy bevált, hogy 2 éves korukban 400—500 frttal és csak egy-két esetben 300—350 frttal lettek eladva.

Sőt tudok arra is esetet, hogy egyes bikákra előre is prenumeráltak. Egyszerűen azon okból, mivel tenyésztőjük elvből, soha a betöltött 2 éves kor előtt nem ad el bikát, bármily nagy árt kínáljanak is érte. E tavaszon is egyik kiváló gazdatársunk, Béli Tivadar, egy alig éves bika borját eleget kérte 300 frtéért; de tenyésztője határozottan kijelentette, hogy még ennek duplájáért sem adja el 2 éves kora előtt, azon okból, mivel rugott borjunál soha sem lehet tudni, hogy mivé fejlődik; ezért sem magát, annál kevésbé más, nem akar — akaratlanul is — lefőzni.

Végül még a következőket: magam is, mint szegény gazdaember, kerek 21 évek óta igyekeztem és igyekezem nem épen kis anyagi áldozattal hatni oda, hogy a continensen páratlan erdélyi faj-marhánkat *raisonabilis* úton fejlesztgessem, cultiváljam; kísérleteztem e téren mint sok más gazdatársam, én is eleget; hajdanában néhai gr. Bethlen Camillo radnóti gulyájából, később gr. Wass Albert hirneves tenyészetéből, voltak idők, midőn néhai br. Sennyey Lajos páczeni gulyájából szereztem be a tenyészbikákat — sajnálatlaltal kell azonban bevallanom, e kísérletezések engemet nem éppen elégitettek ki — mióta azonban Sperker Ferencztől hozott bikákat áplicáltam, ezek utódaiban 21 évi keserves fáradozásom olyan jutalmát látom, mely teljesen kielégít.

Hévizen, 1895. december hó.

Gróf Haller János.

Keresztezés a sötétben.

Amennyire a nemzetközi szakirodalomból megítélni lehet, nincs állam Európában, amelyben az otthonos szarvasmarha-állomány oly sok, minden jelleg nélküli, fajtába nem tartozó individuumokkal volna keveredve, mint hazánkban.

Aki az országban sokfelé megfordul s különösen a községi csordákra behatóbb pillantást vet, elámul a zürzavaron, amely a marhák színében, formálódásában és hasznosításában szeme elé tárul s az első pillanatban csudálkozva kérdi, hogy van-e hát egyáltalában valami cél, van-e irány, amely felé és amelyben minálunk a tenyésztés terén dolgoznak, avagy teljes tudatlanság és céltalanság uralkodik ezen a téren s okozza azt a tarka-barka képet, mely megnyugtató, örvendetes érzés keltésére épen nem alkalmas.

Ha aztán a vizsgálódó beható pillantást vet nagyobb uradalmak, gazdaságok marhatenyésztésére és marhatartására, lát számos, szép, egy vérben tenyésztett törzseket sokféle fajtából és szemlél tehenészeteket akaratosan létesített, vagy vaktában létrejött vérkeverékekből, melyekben egyéb típust, minthogy az állatok valószínűleg tejprodukálók — felfedezni alig lehet.

E zürzavaros képben megpillanthatjuk a következő fajtakat: berni, simmenthali, freiburgi, pinzgau, kuhlandi, shorthorn, galloway, schwizi, allgau, innthali, montafuni, mürzthali, mariahofi, hollandi, angelni, magyar-erdélyi, ulteni, vintsgau s ezeknek minden elképzelhető keverékeit. Ez utóbbiak között legbizarrabbak a magyar—pinzgau—kuhlandi—simmenthali; a hollandi—shorthorn—simmenthali; a magyar—pirostarka és borzderes; a sváb—hollandi—kuhlandi—borzderes—berni és simmenthali keverékek magyar vérrel is mogtoldva, vagyis tehát 6-7-féle vérből összetakolva, megokolt cél és észszerű irány nélkül.

Az ilyen s ehhez hasonló fejtetőre állított »keresztelés s a sötétben« közönségesen úgy voltunk, hogy valaki elkiáltotta magát, hogy: *tejet az országnak, tejet!* vagy *húst az országnak, húst!* avagy *tejet és húst az országnak* egy és ugyanazon marhából, sőt szólt a jelszó úgy is, hogy! *tejet, húst és erőki-fejtést* nekünk egy és ugyanazon individuumokban! Mit volt mit tenni? A kinek módjában állott, beszerzett tiszta fajtaba tartozó egyedeket s tenyésztette vagy tartotta azokat tisztán tej- vagy hus-hasznosítás céljára vagy mindkettőre; hozzányult fajtakhoz, melyekről el volt híresztelve, hogy par excellence tejelők, husprodukálók *külön-külön*, avagy két vagy három hasznosítási célnak is megfelelők *egyszerre*. Feltűntek aztán emberek, a kik úgy okoskodtak, hogy:

hiszen ha tej és hus kell egy individuumban, összepárazom a hollandit (3000—4000 liter tej) a shorthornnal (gyors fejlődés, jó hus, nagy súly) így majd egy csapással két legyet ütök; sőt belékeverem a magyar vért is, így az ivadék majd igát is jól von s tejet és hust is sokat és jót szolgáltat.

Az ilyen s ezekhez hasonló keresztezéseknek aztán a balsikerei, érthető okokból, titokban maradtak, jobb sikerei ellenben kikürtöltettek s az eredmény az lett, hogy a kis gazda szemébe így por hintetvén, belement ő is a »sötétbe keresztezés« hinárjába, melyben maig — kivételek kivételével — el is merült, nem úgy, mint a nagyobb gazda, aki ha következetességgel járt el, talán még boldogult is.

Ily úton-módon nem annyira a Királyhágón túli, (erdélyi) mint inkább az azon inneni országrészben egy *marha-quodlibet* keletkezett, melyet egyhamar még a mezőrendőrségi törvény paragrafusai se lesznek képesek eltüntetni. Pedig hogy ezt a quodlibetet eltüntetni immár égető kérdéssé vált, legjobban mutatja az intéző köröknek törvényben való gondoskodása.

Azt mondtam az imént, hogy aki e keresztezésekben következetesen járt el, talán még boldogult is.

Fel lehet hozni erre többek között a legismeretesebb tolna-megyei példát, de különösen annak Bonyhád vidéki példáját. Mig ugyanis e vidéken a »sötétben kereszteztek«, derüre-borura összekevervén tücsköt, bogarat, addig ott egy meghatározhatatlan quodlibetet képezett a nyugati vére marhaállomány s e quodlibet egyedeiről azt se tudta az ember, hogy »hus-e hát vagy hal«; újabb időben azonban, mióta a tarka-barka keresztezésü alapanyagra berni, majd simmenthali vér *következetesebben* használtatik, kezd kifejeznedni egy tipikus marha-csoport, mely tulajdonaiban a régít sokszorosan felülmulja. Hasonló példa Vas- és Torontál megyékből is fel volna hozható s Erdély azon vidékeiről is, ahol a pinzgauival vagy borzderessel *következetesen* s nem hatra-vakra dolgoztak a tenyésztők.

Ez utóbb mondottakból, azt hiszem, kiérthető, hogy én nem vagyok ellensége az ok- és czélszerű keresztezésnek, de persze barátja vagyok a tiszta vérben való tenyésztésnek is; hanem mig ez utóbbit inkább a nagyobb pénzzel dolgozó gazda,

addig az előbbit inkább a kis gazda kezében látom jobb helyen, a következő okoknál fogva:

A tehetősebb tenyésztőnek módjában áll régi, talán már meg nem felelő, vagy egyáltalában beszerzendő marhaanyagának teljes -- him és nöstény állatokkal való kicserélése, a kis gazdának azonban másra, mint egy nemesítő, javító bikának beszerzésére pénze nincs. Ép így áll rendszerint egy község is, melynek tehénállománya keverék, vagy valóságos quodlibet. Ez utóbbi kettőnek nem áll hatalmában létező anyagát egyszerűen kispertni s helyébe tiszta vérűt beszerezni, kénytelen hát a bár hosszabb, de mégis célhoz vezető útra, t. i. a *megfelelő* keresztezés útjára térni s ama rövidebb útat — a beltenyésztés és illetőleg tiszta vérben tenyésztés útját — a jobb módu gazdának hagyni. Nagyobb áldozatok, megerősítések nélkül így is eljuthat ugyanis egy kívánatos sikerhez, a czélszerű, következetes keresztezés meg nem vetendő szép sikeréhez, amilyenre az előbb jelzett példák mutatnak s amilyenre még egy példát alább czélszerűnek látok felhozni.

Czélszerű, következetes keresztezés alatt én azt értem, hogy összes gazdasági viszonyainknak és körülményeinknek megfelelő fajtából vegyük a jól megválasztott bikát s attól a fajtától aztán ne tágítsunk, hanem tartsunk ki vele következetesen.

Erre egyébiránt a közös marhatenyészeteket a mezőrendőrségről szóló törvény is rászorítja, de a magán tenyészet birtokosának is érdekében áll ezen sok példával is megerősített, czélszerű tenyész eljárásnak a követése, habár a mondott törvény az ily tulajdonost erre rá nem kényszeríti is.

A példa, melyet imént érintettem — több ily példa között különösen afelől nyújt bizonyítékot, hogy a következetes keresztezés még rövid időn is (a 3—5-ik generációban már) igen számbavehető eredményeknek lehet szülőjévé, különösen ott, ahol a selejtezés is kellő mérvben végrehajtatik.

A *mezőhegyesi* állami birtokon pl. (kétségtelenül nyomós okok miatt) elhatározták, hogy új tehénállomány beszerzése helyett, a kuhlandi anyagot simmenthali bikákkal át fogják borjaikban alakítani simmenthali típusúvá és hasznosításúvá. Következetesen alkalmazott simmenthali bikákkal ez már a 2-ik generációban is fényesen sikerült, de még inkább persze a többiben. Ez előnyös

változás pedig nemcsak a test jobb formájára, hanem a hasznosításra is vonatkozik. Gyarapodott így az ivadék súlyban, tejhozamban egyaránt, amint azt a többi közül kiragadott következő példa mutatja.

	Kuhlandi anya	Simmenthalitól lánya	Simmenthalitól unokája
Magasság . . .	130	139	150 cm.
Övméret . . .	170	174	198 »
Élősúly . . .	480	576	637 kiló
Tejhozam . . .	5·36	5·22	10·5 liter.

Habár e példában egy bizonyos tekintetben elsőrendű anyagnak egy másik nemes anyaggal való javításáról van szó, nem kell hinni, hogy a jól megválasztott, tisztavérű nemes bika, valamely közönségesebb tehénállományban hasonló előnyös átalakítást eszközölni nem képes; s éppen mert erre képes, bírnak hazánkban mélyreható fontossággal a tisztavérű, nemes tenyészetek, melyekből a keresztezés céljaira szolgáló apaállatokat vásárolhatjuk semmivel se kisebb biztossággal, de jóval olcsóbban, az eredmény szempontjából, mint külföldről, a hol az óriási kereslet — sajnos — tisztességtelen üzleti fogásokat is felburjánztatott.

De hadd végezzek már.

A mezőrendőrségről szóló törvénynek a szarvasmarhatenyésztésre vonatkozó szabályai kétségtelenül üdvösek lesznek hazánk ezen állattenyésztésének felvirágoztatására, ha

1. a cél- és irány nélküli, u. n. sötétben való keresztezésekkel szakítunk;

2. ha nemes, tisztavérű tenyészeteket megfelelő számban tartunk fenn mindenütt, ott, ahol erre az alkalmas körülmény és pénzbeli s szellemi erő megvan;

3. ha ily nemes reproduktorokkal népies tenyészteinket lehetőleg olcsón és mégis célszerűen ellátjuk;

4. ha az idegen marhák dédelgetése mellett nem feledjük egy pillanatig sem, hogy van nekünk magunknak is itt az ezer esztendő óta otthonban egy *eredeti* marhánk, mely ezer év viharát rendületlenül maga is keményen megállta s nem volt háládatlan soha, még azon keserves, mostoha bánásmódra sem, melyben szakadatlanul részesítettük.

Különösen fontos ez a magyar-erdélyi marha *Erdélyre* nézve, hol szerencsére nem is esett ki annyira kegyelmünkől, mint Királyhágón innen s ahová — bár sokszor nagyon kénytelen-kedvetlen — de elzarándokolunk ma is és el fogunk menni sokáig ezután is jó ökörért.

Én azt mondom, hogy ezt a fajtát a maga véreből ne for-gassuk ki, hanem gondoskodjunk ennek a számára is elégséges és jó bikákról s tiszta vérben eképen szaporítván, fő gondunk legyen a saját véreből való javításra; mert — különösen Erdélyben — mindenki tudja, hogy a jól táplált, jól nevelt, jól gondozott magyar marha minden irányban és hasznosításban az az állat, amely cser-ben legritkábban hagy bennünket. Becsüljük meg még jobban is, mint eddig ezt a marhát, melyet utoljára csak azért helyeztem, hogy hazánkra való fontossága annál világosabban és kiirthatat-lanabban maradjon meg továbbra is gondoskodásunkban.

Monostori Károly.

Az állati hullák megsemmisítése.

»Az állati hullák feldolgozása« czimen pár hét előtt Dr. *Hutyra* tanár részletes és igen tanulságos ismertetést közölt a »Köztelek« hasábjain. Ezt megelőzőleg a földművelésügyi miniszterium körren-deletet intézett az összes törvényhatóságokhoz, melyben utalással »az itt első sorban mértékadó köz- és állategészségügyi« szem-pontokra és a »közgazdasági érdekek«-re, a Kurcz-Reischl és Hen-neberg-féle Kafill-deszinfektornak, vagy a Podewils-féle készüléknek egyes központokon való felállítását ajánlja.

Ilyen értelmű utasítást kaptak a kerületi állami állatorvosok is és így a miniszterium kezdeményezése folytán az állati hulláknak a mostani kezdetleges és tökéletlen módon való elásása helyett remélhetőleg rövid idő multán olyan módon való megsemmisítése lesz *kötelezővé* téve, mely egyrészt a hullákban és váladékaikban esetleg foglalt ragály-anyag gyors és tökéletes megsemmisülését biztosítja, másrészt pedig a hullák feldolgozása útján sok ezreket érő és ipari czélokra használható anyagot ment meg a teljes meg-semmisüléstől.

Ezek voltak gondolataim, mikor a fent említett közleménye-ket és rendeletet olvastam. De mikor ismételve, gondolkodva át-

olvastam őket, némi aggodalmam támadt. Nem hallgathatom el ezen aggodalmamat, mivel gondolatom szerint a nagy közönségnek is tájékozódni kell ebben a kérdésben.

Hosszas tapasztalat érlelte meg nálam azt a meggyőződést, hogy a mely állam kormánya komolyan rendezni akarja állategészségügyét, annak három ponton szigoruan, alkut nem ismerő következetességgel kell érvényesíteni hatalmát. Az első pont a betegségek és elhullások gyors és pontos bejelentése; a második a hulláknak tökéletes és végleges megsemmisítése és a harmadik, a zárlatok és forgalmi korlátozások szigorú betartása és ellenőrzése.

Nálunk az első és utolsó pont az 1888. évi VII. t. cz. 23. § a, illetve 20—30 és 31-ik §§-ban kifejezésre jutott, minélfogva az itt előforduló hiányok közigazgatási rendszerünk fogyatékoságára vezethetők vissza. Az állati hullák megsemmisítésének ügye azonban ilyen gyökeres és végleges megoldást ez ideig még nem nyerhetett, mivel nem rendelkezünk olyan eszközökkel, melyeknek használhatósága a mindenek felett való czélt — a hulláknak gyors, olcsó és tökéletes megsemmisítését biztosította volna. Meg kellett tehát maradnunk a kezdetleges elhantolás mellett, melynek veszélyessége a területek benépesedésének arányában nő s ma, mikor minden talpalatnyi földet törekszünk valamiképpen hasznosítani, mikor kényszerülve vagyunk sokszor a legveszedelmesebb ragályokkal megfertőzött területeket is legeltetni, kaszálni stb., mindinkább sürgősebb lesz a legelő és más területek befertőzésének gyökeres megszüntetése. Kár lenne magunkat azzal ámitani, hogy a fenn idézett törvény 19. §-nak a dögterek felállítására és használatára vonatkozó rendelkezései az itt támasztható követelményeknek csak kicsiny részét is a megvalósuláshoz juthatták volna. A legkevésbé sem. De azért minek sorolnám itt fel a mai rendszer felettébb sok és nagy veszedelmeket rejtő hiányait? Elég, ha itt a vidéken mindannyian tudjuk, hogy a hulláknak alig 8—10⁰/₀-a kerül a kijelölt dögterekre, a többi úton-útfélen, erdön-mezőn, ott ahol éppen van, vagy a hova a kutyák elhurcolják, kerül megsemmisítésre.

Bizonyosan ezeknek szemlélete és azon nagy veszedelemnek felismerése, mely ezen rendszerben van, serkentette 7—8 évvel ezelőtt Tamás János állatorvost arra, hogy kísérleteket tegyen az állati hulláknak tűz által való megsemmisítésével. Az általa meg-

szerkesztett és már lényegesen módosított kemenczének használhatóságára vonatkozólag Dr. Hutyra tanár a Kasill-deszinfektorokat ismertető cikkében ezeket mondja: »Az eddig ismertetett készülékektől lényegesen eltérő szempont alá esnek azok a kemenczék, melyekben az állati hullákat egyszerűen nyílt tűzön elégetik. Az előálló termények itt a füst és hamu, melyek tehát nem értékesíthetők és azért bevételekről, tehát a befektetett tőke amortizációjáról, vagy csak a folyó kiadások részben való megtérüléséről nem is lehet szó.«

»Nekem két ilyen kemenczét volt alkalmam megsejnélni. Az egyiket *Tamás János* marosvásárhelyi állatorvos szerkesztette és jelenlegi módosított alakjában, gőzből és kátrányból fejlesztí azt a rendkívül erős meleget, mely a hullát kb. félóra alatt hamuvá égeti. A másik Nürnberg város vágóhidján van felállítva és *Corry* szabadalma. Itt égő kőszén adja a meleget, mely a fölötte elhelyezett hullarészeket jóval hosszabb idő alatt semmisíti meg.«

E szerint tehát a Corry-féle kemencze a Tamás-félével nem állja ki a versenyt, annál jóval lassabban és bizonyára jóval drágábban működik, főleg ha még hozzá tesszük, hogy a Tamás-féle kemenczébe egy nagy hulla elégetéséhez 40 - 50 krajczárnyi értékű tüzelő anyag szükséges, melynek árát a visszamaradó tiszta csontszén bőven fedezi.

Ezek daczára a Tamás-féle kemencze nálunk még csak kísérlet céljából sem lett ajánlva vagy elfogadva, még a kőbányai sertésvész idejében sem, mikor milliókra menő érték veszett el és a fel nem dolgozott, valamint a feldolgozásra került sertések bélrészeinek eltakarítását, elásását alig győzték végezni.

Ezen nagy hidegségnek, hogy nemondjam: a készülék és tulajdonosa iránt mutatott megvetésnek, most már tisztán abban látom az okát, hogy a kemenczének némelyek szerint az a felettébb nagy hibája van, hogy a hullát és hulladék anyagokat gyorsan és teljesen megsemmisíti. Más korban, más időkben, más felfogás mellett, éppen ez a «hibája» tette volna értékesé ezt a kemenczét, de most már nem az a jelszó, hogy a hullákat meg kell semmisíteni; más, egészen más szempontok most az irányadók.

Köz- és állategészségügyi kérdésekben ugyancsak olyan irányzatoknak volna helye, melyek ezeknek javára döntenek, mind amellet

nem szabad kifogásolnunk, ha a közgazdasági kérdések itt-ott a főhelyre kuporodnak. Így a közgazdasági tanok elmélete szempontjából valószínűleg haladásnak kell tekintenünk az állati hullák feldolgozására használható Kafill-deszinfektorokat és a Podewils-féle készüléket is, de persze csak ott, a hol ezeknek felállításához alkalmasok a viszonyok.

A Kafill-deszinfektor külön erre a célra szolgáló épületben elhelyezett kazánból, három henger alakú edényből és a szárító készülékből áll. Legfontosabbnak látszik ezek közül a kettős falazatu sterilizáló henger, melybe a készülék nagyságához mérten 1—2000 kilogramm apróra vágott hullarész helyezhető el. A henger légmentes elzárása után 4—5 atmosféra gőznyomás mellett 150—160 C. fokú hőnek 10—12 óráig tartó behatása alatt a betett hullarészekben minden ragály megsemmisül, sőt ha a nagy gőznyomás alatt összetömülő hullarészeket csakugyan átjárja (mert a leírások szerint néha nem járja át; ez pedig már baj!) a hús is péppé olvad, a zsír egy része kiválik és a képződő enyvvizzel együtt a második hengerbe átnyomható. Megelőzőleg, mikor a hullarészekben foglalt víz kezd párologni, a gőz a felszabaduló gázokkal együtt gyorsan a harmadik hengerbe kerül, hol a hidegvíz pereme lecsapja, illetve a víz elnyeli, magába foglalja. Itt az az aggodalom merülhet fel, hogy ebbe a vízbe sokféle és teljesen virulens ragályanyag is juthat a felszálló párával, mely aztán még ha csatornán vezettedik is el, a folyók mentén fentarthatja és lerakhatja a fertőző gombákat. Ha pedig a talajba kerül, azt tovább fertőzi, ép úgy, mint az elásott hullák.

Szóval, ha gazdasági szempontból egy-két helyen előnyösnek is mutatkozik ez a készülék, a köz és állategészség szempontjából legalább is annyi kívánni valót hagy fenn, mint a Tamás-féle kemencze gazdasági szempontból. Ilyen igen-lényeges hiánya mindjárt az is, hogy a bélrészeket nem semmisíti meg, sőt nem is sterilizálja, tehát ezekkel is folytatni kell tovább a talaj befertőzését.

A Podewits-féle készülék lényegében szintén ilyen, csak hogy drágább és komplikáltabb a miatt, mert ennek pároló kazánjából nem kell kiszedni és külön szárítóba helyezni a feldolgozott anyagot, mivel ez a gőz közvetlen behatásának megszüntetése után ugyanabban a kazánban történik, melyben a sterilizálás végbe

ment. A belek tartalmának ártalmatlanná tételéről ennél sincsen szó.

Ezen készülékek áráról nem szólok, mivel a fent említett miniszteri körrendelethez a «Kurz, Reischl és Henneberg» bécsi czég ajánlata is hozzá csatoltatott, mely szerint ez a czég hajlandó Magyarországon alakítandó konzorcium segítségével a magyar korona országainak területén Kafill-deszinfektor telepeket ingyen berendezni és működésben tartani.

A czég kilencz pontba foglalta azon feltételeket, melyek mellett a telepek berendezését és üzemben tartását hajlandó elvállalni. Ezek a feltételek annyira tetszetősek, hogy az első olvasás után a felett tünődünk, vajjon valót olvasunk-e, igaz-e, lehetséges-e? hogy egy bécsi czég oly igen siet minket boldogítani, mielőtt saját házját boldogíthatta volna. No de akár miként tünődünk, az ajánlat meg van, még pedig lényegében a következő feltételek mellett:

1-ör. A társaság a telepeket saját költségén állítja fel.

2-or. Földolgozás alá kerül minden hullarész, mely az illető város hatósági körzetében található és ha ezen körzet a telep üzeméhez kicsinek találtatnék, jogosíttassék fel a társaság a körülfekvő járásokra is kiterjeszkedni.

3-szor. Ezen területeken levő minden hulla és hullarész egyedül és kizárólag a telepre juttatandó, minél fogva kötelezze magát a városi tanács, hogy a szerződés tartama alatt hasonló czélra irányuló telepet felállítani nem fog, illetve nem enged.

4-er. A szerződés tartama 15—20 év.

5-ör. A szerződés tartamának első-felében a hullák és hullarészek ingyen engedendők át, kivétel csak azon hizott sertésekre tehető, melyek nem járványos betegségben hullottak el. Ilyen hullákért előre megállapított kulcs szerint kárpótlás fizetendő. A szerződés tartamának második felében a hullatulajdonos súly szerint előre megállapítandó kárpótlásban vagy az illető város a tiszta jövedelem 20°/_o-ban részesülne.

6-or. A szerződés lejárta után a telep az élő felszerelések kivételével üzemképes állapotban a város tulajdonába megy át.

7-er. A város tanácsának jogában áll a szerződési idő első-felének lejárta után, a felszerelési költség 80°/_o-nak megtérítése mellett a telepet megváltani.

8-or. A hulláknak és hullarészeknek a telephez való szállítást a társaság díjtalanul teljesíti.

9-er. A telep felállításához szükséges telek ingyen, illeték és adómentesen engedendő a társaság rendelkezése alá.

Ime ilyen kedvező ajánlatot tesz az a bécsi czég, melyet talán már is teljes számban állnak körül a magyarországi részvényesek. Pénz tehát lesz és a telepek felállítása nem várathat sokáig magára, csak az egyes törvényhatóságok ne késlekedjenek az elhatározással.

Látszólag az ajánlat olyan kecsegtető, hogy a hatóságoknak sietni kellene a társaságot minél előbb megnyerni és kellő garanciák mellett kötelezni feladatának teljesítésére. Szerintem azonban a hatóságoknak is akad még némi megfontolni valójuk.

Igy például az ajánlat ötödik pontjában ez foglaltatik: . . . «a hullák és hullarészek — tehát a bőr is — ingyen engedendők át.» Az nem éppen kicsinylendő óhajítás. Egy bivalybőr 10--11, — egy marhabőr 6—8, — egy ló bőr 3—6 frt. Ha tehát csak 5 frt átlagos árban számítunk fel egy bőrt, 200 hullá mellett ezer forintot kapna a vállalat. Először is az a kérdés merül tehát fel, hogy kifizeti meg és milyen alapból, a hullá tulajdonosoknak a bőr árát, mivel törvényeink szerint is csak a ragadós betegségben elhullott állatok bőre semmisíthető meg, egyéb bajok miatt elhullott állatok bőre pedig az állattulajdonosnak vissza szolgáltatandó.

Ilyen természetű kárpótlást ki adhatna más, mint az illető község, ám de ez a kárpótlás a telep husz évi működése alatt, évi kétszáz hullá mellett, kamatos kamattal czirka 24 ezer forintot tenne ki. Gondolom, hogy ennek fejében a vállalat átengedhetné 20 évig használt felszerelését.

A másik megfontolandó kérdés az, hogy a szóban levő dezinfektorok évi üzeméhez 40,000 kilogramnyi hullá-anyag nem elégséges, ennyivel nem tarthatja fenn magát, mivel az eddig ismert adatokból tudjuk, hogy a feldolgozott anyagnak csak 30%, az értéket képviselő terménye. Ennek a 30%-nak künn a vidéken, a hol sertéshizlalók nincsenek, jó, ha 2%,-át teszi majd a zsir, a többi már értéktelenebb trágya-anyag lesz, melyet nálunk talán mégsem lehet olyan árban értékesíteni, mint Németországban. Hogy

tehát a vállalat rentirozza magát, a közlebb fekvő, — mondjuk: 25—30 kilométernyi körzetből is a központba kell szállítania a hullákat. Ez pedig sok veszélyt rejt magába és sok visszaélésre adhat alkalmat, melynek keserü levét nemcsak a központban lakó gazdák, hanem azon községek gazdái is megismernék, a melyeken keresztül ilyen hullákat szállítanának.

És most eltekintve még néhány részletkérdés megoldásának nehézségeitől, ha egy kissé mélyebben belepillantunk ebbe az ajánlatba, mely csak nagyobb városokra és ezek környékére reflektál, ha összevetjük a nagyobb városokra, valamint a környékből bevonandó községekre eső összeget, melyet majdan kárpótlás czimén a bőrökért fizetni kell, ha figyelembe veszünk némi veszélyeket, melyekkel a hulláknak nagyobb távolságokból való szállítása jár: arra a következtetésre jutunk, hogy a vállalat, ha a telepek helyei jól meg lesznek választva, üzleti szempontból nem lesz megvetendő, de az egyes hatóságoknak aránytalanul nagy anyagi áldozatokat kell majd hozniok azon szép és alapjában üdvös nemzetgazdasági elvért, hogy az értéket képviselő anyagok megmentessenek. Eltekintve még attól is, hogy hazánkban ezen elv keresztülvételét tulajdonképen a trágyatelepeknél és a városi hulladékok feldolgozásánál kellene kezdeni, — az állati szerves anyagok most tervezett megmentésének számlájáról, csak egy példát hozok fel. Ime:

Egy középszerű tehénnek 220 kilogram feldolgozható részéből 66 kilogramnyi értékesíthető anyag lesz előállítva, mely a németországi árak és arányok szerint zsirban 168, csont- és huslisztben pedig 420 krajczárt képviselne. A megmentett érték tehát 5·88 kr. Ez a megmentett érték pedig azon hatóságnak, melynek területén megmentetnék, egyszer a bőrért fizetendő 6—8 lrtjába, másodsor az át engedett terület és üzleti telep adójának és még egyéb koncesszióknak bizonyos hányadába kerülne. En ezt, a felhozott nemzetgazdasági elv minden tisztelése mellett is az egyes községek indokolatlan megterheltetésének tekinteném, annál is inkább, mert ugyanilyen értékes trágyanyagot, sokkal tetemesebb haszonnal és nemcsak a közgazdaság, de a közegészségügy végtelen előnyére is, igen-igen nagy mennyiségben lehetne előállítani a városi hulladékok és emberi ürülékekből.

Annyi azonban bizonyos, hogy a vállalat olyan községekben,

a hol 4—500 nagy hullát bőröstől kap, jó haszonnal fog dolgozni, mivel 4—5000 frt nyers bevétele biztosítva lesz. Ezzel szemben azonban a terület hatóságának kárpótlás címén fizetni kellene 2500 frt; másfelől, mivel az átengedendő 2500 frt értékű bőröket nem lehet az elveszéstől megmentett anyagok közé számítani: a 2500 frtot érő szerves anyag megmentése kérek 5000 frtjába kerülne azon vidéknek, a melyen az anyagok megmentésének ezen munkája folya.

Meglehet, hogy még ezt a luxust is megengedi magának némely város hatósága, vagy tegyük fel, hogy megengedi több, mert a hullák bőrét a vállalat visszaszolgáltatja a károsult feleknek és csak tévedésből maradt el ide vonatkozó szándékának nyilvánítása: akkor is itt van a mindeneknél nagyobb bökkenő, t. i. az, hogy a Kafill-deszinfektorokat csak ott lesz a vállalat hajlandó felállítani, ahol elegendő hullaanyag található a feldolgozásra, mindenesetre legalább annyi, hogy a befektetendő 18—20 ezer forintnak törlesztő részlete, a fenntartási költség és még némi tiszta nyereség is remélhető legyen utána. Ez egészen természetes is, csak az a nagy baj, hogy ha már a bőrök ára nem pótolhatja a nyers bevételt, akkor legkevesebb 80—100 ezer kilogramm nyers hullaanyagra lenne szükség, hogy a telep haszonnal dolgozhassék, ennyi anyag pedig — a vidéki viszonyokat véve tekintetbe — 6—800 nagy hullából is alig kerülne ki, ezt a quantumot pedig a vármegyék közül kevés adja ki, nem is említvén, hogy a mi útaink és egyéb közlekedési viszonyaink mellett el sem képzelhető, hogy egy vármegye hullaanyaga összegyűjthető legyen.

Nos . . . és végül hol marad hát az igazi nagy érdek? Az állategészségügyi viszonyok javítása, a hullák és ragályok gyors, általános és tökéletes megsemmisítése miben találja biztosítékát, ha a Kafill-deszinfektorok csak a nagyobb központokon és a sertés-hizlaló telepeken fognak felállíttatni?

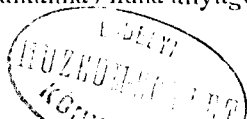
Hiszen az is valami, ha ezeken a helyeken rendezettebb viszonyok létesülnek, de nem ezekből áll ám a világ s nem ezeken a helyeken terem a ragály, ide csak behurczolják. A forrásokat kell kiapasztani, mert a míg a vidéken ugyszólván az egész határ dögtér lesz, addig dúsán bugyog ezekből a forrásokból s a míg a ragály azokra a nagyobb telepekre bejut, ide kint már elvégzi rom-

boló munkáját. A gazdaközönség érdekei tehát azt követelik, hogy mellesleg olyan eszközök után is nézzünk, a melyek nem egyik vagy másik vállalat érdekeit, hanem a nagy és közös célt is alkalmasok előmozdítani. — Mint láttuk, a Kafill-deszinfektor egy-
magára nem ilyen eszköz, mivel ennek létesítése és fentartása a hulláknak nagyobb mennyiségben való csoportosításától függ. És az ilyen telepek üzleti érdeke különben is egyenes ellentétben áll a mi törekvéseinkkel; a mi célunk ugyanis csak az lehet, hogy a hullákat a bennök rejlő ártalmas anyagokkal együtt minél előbb megsemmisítsük és ártalmatlanná tegyük, hogy az állategészségügy javuljon, vagyis minél kevesebb elhullás történjék; az ilyen telep érdeke pedig az, hogy minél több feldolgozandó anyagot nyerjen, mert a telep üzemben tartása csakis így lesz lehetséges.

Ezek tiszta valóságok. A vállalat üzletet akar és mikor nyilván tudja, hogy az ország területének $\frac{9}{10}$ ed részén nem tud prosperálni, a miniszteriumhoz beadott ajánlatában ezeket mondja: «Az kétségtelen, hogy a kitűzött cél alkalmas arra, hogy a magyar korona országában úgy közegészségi, mint közgazdasági szempontból oly állapotok létesüljenek, melyhez hasonlólt más országok fölmutatni alig lesznek képesek.»

No az valóban meglehet, hogy más országokban körültekintőbbek az emberek és nem a vállalatokat sietnek létesíteni, hanem a helyett a kitűzött közös célnak gyakorlatias megoldásáért fáradoznak.

Gondolom így van ez nálunk is. Hiszen a kérdés még új; általános kísérletek sem egy, sem más részről olyan arányokban, hogy azokból elhatározó véleményt lehetne formálni, nem tétettek, de minden valószínűség a mellett van, hogy az ajánlott Kafill-deszinfektor telepek csak ott fognak nálunk haszonnal működni, a hol nagyobb, gazdag állatállomány mellett sertéshizlaló telepek is vannak. Mivel pedig ilyen hely hazánkban kevés van, az állati hullák megsemmisítésének kérdése ezekkel a deszinfektorokkal megoldottnak nem tekinthető, annál kevésbé nem, mert mint fentebb említém, a belek tartalmát a deszinfektor maga is érintetlenül hagyja, a mi egyenesen arra utal bennünket, hogy még a Kafill-deszinfektor mellett is szükség lesz egy égető kemenczére, melyben feldolgozásra nem alkalmas hulla-anyagok megsemmisíttessenek.

Feltéve tehát, hogy a felülről most megindult mozgalom nem a vállalat életre hívását, hanem a hullák megsemmisítése körül fennálló nagy hiányok gyökeres kiirtását és javítását célozza: a kérdés további fejleményét következőképpen gondolom.

Az első lépésnek a gyepmesteri telepek fejlesztésére kell irányulni, még pedig úgy, a mint azt *Tamás* a VIII-ik nemzetközi közegészségügyi kongresszuson javasolta, annál is inkább, mivel ezt most nemcsak a Kurz, Reischl és Henneberg czég idézett ajánlatának 2-ik pontjában találjuk kifejezve, hanem a földművelésügyi miniszter úrhoz Dr *Hutyra* tanár által 1895. május 11-én beterjesztett szakjelentésben is proponálva van. *Tamás* akkor az egymással határos kisközségeket kör csoportokba óhajtotta volna egyesíteni és ezeknek központjára egy hatóságilag ellenőrzött gyepmesteri telepet berendezni. Ezt az ideát, mint látszik, most a legilletékesebb helyen is alkalmasnak tartják a megvalósításra. De alkalmas is és csak sajnálnunk lehet, hogy már állategészségügyi törvényünkben kifejezésre nem jutott ez az eszme, mely esetben most a hullák megsemmisítésének terén sokkal előbb lehetnénk.

A gyepmesteri intézmény helyes és szükséges kifejlesztését, tehát én is abban látnám, ha minden nagyobb község részére külön, — a kisebb községek részére pedig kör csoportonként rendeztetnének be gyepmesteri telepek. Az természetesen maga után vonná, hogy minden gyepmesteri telepen kellő felszerelés mellett megfelelő hullaszállító kocsis és a hullák összegyűjtésére és megsemmisítésére rendszeresen szegődött gyepmester is lenne.

Hiszem, hogy ha valaha az állatbiztosítás igen üdvös eszméje hazánkban tért hódít és a megvalósulás stádiumába jut, a legelső teendő a gyepmesteri telepeknek ilyen módon való berendezése lesz. Ha azután ez már valósul, akkor ismét vitatkozhatunk a felett, hogy hova tegyük a Podewils-féle készüléket, hova a Kafill deszinfektort és hova a *Tamás*-féle hullaégető kemenczét.

Az idő sok mindent megérel s így bizonyosan az állati hullák miként való megsemmisítését is megfogja érlelni.

Ma az elmondottak szerint háromféle készülék is áll rendelkezésünkre, melyek közül kettőt röviden már körül irtam s így most még a *Tamás*-féle kemencze ismertetése volna hátra.

Ide vonatkozólag e közlemény elején dr. *Hutyra tanár* czik-

kéből idéztem néhány sort, melyből a kemencze céljára és munkaképességére következtetés vonható. Tény, hogy ebben a kemenczében a hulla teljesen és gyorsan elég és a visszamaradó termény kevés zsirból és kevés csontszénből áll, melynek értéke az elégetéshez szükséges tüzelő anyag árát bőven fedezi. Az is tény, hogy ebbe a kemenczébe naponta legkevesebb 12 nagy hullát meglehet semmisíteni anélkül, hogy ezen munkaképessége mellett éveken átjavításra szorulna. A vele való bánás annyira egyszerű, hogy minden ember egyszeri mutatóra elsajátíthatja. Előállításának költsége pedig aránylag annyira csekély, hogy ez, a cél tekintve, számításba sem jöhet, másrészt valószínű, hogy nagyobb arányu építéseknél még eza csekély összeg is redukálható lenne annyira, hogy nemcsak a körcsoportá alakuló községek, de minden valamire való nagyobb gazdaság is beszerezhetné. És ebben látom én az elérni óhajtott cél diadalra jutásának legfőbb biztosítékát. *Ha mi olyan hullaégetővel rendelkezünk, a melyet szükség esetén minden falu végére, minden pusztára, vagy ha kell, minden erdő szélére odaállíthatunk: akkor biztosan elérhetjük azt, hogy mivelés alá vett földterületeink és vizeink a további befertőzéstől mentek lesznek és elérhetjük azt is, hogy a hullák nem veszélyeztetik állandóan az életben maradottak egészségét; ha aztán mi így könnyű szerrel elérhetjük a főcél, az anyagot, melynek megmentése a mi viszonyaink kötött aránytalanul sokba kerülne; — ne sajnáljuk.*

Hazánkban meg fogja találni a maga helyét a Podewils-féle készülék is, a Kafill-deszinfektor is, de akárhogy csürjük-csavarjuk a dolgot, köz- és állategészségügyi tekintetből a legnagyobb és a legmegbízhatóbb szolgálatot mégis csak a Tamás-féle hullaégető kemencze fogja tenni.

Jakab L.

A székelyföld közgazdasága 1894-ben.

A marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara 1895. végén kiadott évi jelentését az erdélyi gazdasági egyesületnek is megküldötte. E jelentés tüzetesebben foglalkozik a székelyföld ipari és kereskedelmi viszonyainak ismertetése mellett a mezőgazdasági állapotokkal is. Összehasonlító statisztikát ad a mezőgazdaság terményeiről, itt-ott rámutat a bajokra, a melyek a termelés természetes fejlődését hátráltatják, vagy megakadályozzák. Rámutat né-

hol az orvos-szerekre is, a melyek alkalmazásával a bajok elenyész-
tethetők, vagy redukálhatók.

A háromszáz lapra terjedő jelentésnek $\frac{1}{3}$ -részét foglalja el a
mezőgazdasági állapotok s az ezekkel kapcsolatos forgalom ismer-
tetése, A könyv többi része az ipar és kereskedelem részleteinek
van szánva.

A mi körünkbe a tartalmas és gonddal összeállított jelentés
növény- állatországi terményekkel foglalkozó része tartozván, a mű
e részéről az alábbi ismertetést adjuk:

A jelentés általános részében azzal a stereotip kifejezéssel
kezdi előadását, hogy az 1894. évi közgazdasági viszonyok a ka-
mara területén sem voltak kedvezők. Boldog isten! Ugyan szép
hazánk melyik vidékén, melyik évben találunk minden tekintetben
kedvező közgazdasági állapotot?!

A IV. lapon levő statisztikából kiszámítottuk, hogy az utóbbi
4 év alatt 13,693 székely munkás kéz maradt végleg
Oláhországban. Ezek mind gyalog mentek ki a vámokon. A
kik vasúton vándoroltak s vissza nem tértek, azokról nincs sta-
tisztika, pedig azok száma is megközelíti ezt az összeget.

A mezőgazdasági munkásviszonyokra nagy kár és nagy
veszteség ez a roppant mérvű kivándorlás. Ez sürgős orvoslást
kívánna.

A székelyföld mezőgazd. állapotáról ezt írja a jelentés:

»Mezőgazdasága aránylag szűk keretekben mozog, a termelési
viszonyok nehezek, termés fölöslege nincs és szükségletének fede-
zésére is a szakértelem hiánya s a nehéz gazdálkodási viszonyok
folytán oly drágán termel, hogy kivált a jelen nyomott gabonaárak
mellett a termelésben egyáltalán nincs haszon, sőt néha kárral jár.«

A bajokon való segítésre nézve így szól:

»A gazdasági szakértelem fejlesztése, a hitelviszonyok rende-
zése s a mezőgazdaságra kedvezővé tétele tehát mondhatni, a leg-
első föladatok egyike, mert ez képezvén egész közgazdaságunknak
az alapját, enélkül, miként arról a múlt év rossz gazdasági ered-
ménye érzékeny tanúságot tett, az általános közgazdasági fejlődés
újtára eljutni, viszonyaink között nem lehet.

A mezői gazdaságnak belterjesen való kezelése, a kerti mű-
velésnek és pedig úgy a zöldség-, mint a gyümölcstermelésnek stb.

meghonosítása és általánossá tétele, ezer és ezer munkásnak nyújthatna foglalkozást és kenyeret, a kik ezt most idegenben kénytelenek keresni.

Ép ugy figyelem volna fordítandó a székelyföld bérceit borító rengeteg erdőségek okszerű kihasználására, illetőleg a kihasználásnak olyan berendezésére, hogy az évente letarolt nagy mennyiségű faanyag a helyett, hogy nyersen, vagy mint félgyártmány értékesítetik, ipari célokra teljesebb kidolgozást nyerne, a mi ismét sok munkás kezét volna képes lekötöni.

A mező gazd. termelésnél az eredmény minősége kedvezőtlenebb volt a megelőző évnél, a mit a jelentés a kedvezőtlen időjárásnak tulajdonít.

A gyümölcs termelés fejlesztésére felhívja a figyelmet s a gyümölcsbor készítésnek a meghonosítását hangsúlyozza.

A vámterületre nézve a következőt mondja a jelentés:

«A székelyföldet maga a gondviselés is iparüzésre alkotta és ugy ennek, mint az egész országnak érdekeire való tekintettel, már valóban elérkezett az ideje, hogy Magyarország ura legyen saját iparának s e célból az Ausztriával fennálló, de 1897-ben lejárandó kereskedelmi- és vámszerződés megszüntetése mellett, *önálló vámterületet létesítsen*, hogy így módjában álljon az ország közgazdasági érdekeit minden irányban megvédelmezni.»

A növény és állatországai terményekkel való kereskedést tárgyozó résznél a jelentés a cukor répa és a lóher termelésre nézve ezt mondja:

«Különösen két terménynek a cukorkorrépanak és a lóherének az általános művelés keretébe vonása nagy lendületet adott kamara-kerületünk mezőgazdaságának, mert a míg a cukorkorrépa föltételezi a mély és jobb talajművelést, mely után a következő növényeknek jobban sikerülte is mintegy biztosítva van; addig a lóhere, mely a kultúra alatti területből évről-évre nagyobb tért foglal el, egyrészt, mint takarmány növény az állattenyésztés fejlődésére van nagy hatással, másrészt pedig értékes magvával a termelőnek nagyon is számbaveendő jövedelmet biztosít.»

A kender termelés csökkenésére is rámutat, 400 hektárral, vesztett tért a fonóipar hátrányára. Hangsúlyozza a betiltott áztatók helyett az olasz kender áztatók beállítását.

A gabonaárak és a termelési statisztika egybevetésénél feltűnteti a jelentés, hogy hasszonnal termelni akkor sem lehet a fennálló árak mellett, ha a hozamot emelni sikerül. A mostani árak mellett a művelési költségek sem térülnek meg. A gazdák aggodalmát tehát nagyon is alaposnak találja. Ez aggasztó helyzetből a kibontakozásra a kormány segélyét és útmutatását tartja szükségesnek.

«Tengeriből, írja nemcsak hogy kivitel nem volt, hanem mivel a termés még a helyi szükségletet sem fedezte, a szeszgyárosok és hizlalók már a tél folyamán igyekeztek ebbeli hiányukat más nemű terményekkel pótolni, s pl. a szeszgyárosok szeszfőzésre rozst, selejtesebb búzát és burgonyát használtak. E miatt a tengeri ára jelentékenyen emelkedett és az 1894. évi őszi 4 frt 60 —70 krról a folyó év tavaszán 6 frtra szökött, sőt azt is túlhaladta.»

A lóhermagból élénk volt a forgalom, habár az Apion sok helyt pusztított.

Az aranoka irtás ellenőrzésének is az apion rovar pusztításának módját kikutatni kiváló képen hangsúlyozza a jelentés.

A mezőgazdaság terményeinek értékesítésére nézve hátrányosnak tartja a jelentés azt, hogy a székelyföldnek vasut hálózata nincsen.

E miatt csak tengeriért Oláhországnak 342 ezer frtot fizetett a Székelyföld. Ez okozza, a jelentés szerint, Oláhországba a tömeges kivándorlást is, mert oda megy a nép dolgozni is, a honnét szükségletét beszerezheti.

Kuszkó István.

(Folytatása következik.)

Bereczki Máté

sz.: 1824. szept. 24., meghalt 1895. december 9.

Szép, nemes életét óhajtánám méltó vonásokkal festeni: buzditásul az ifjaknak, például minden igaz hazafinak. Öncerején, örökös nélkülözések közt, küzdötte fel magát *első helyre*, a magyar gyümölcsészek közt. Lelke függetlenségét megőrizve mindvégig. Élet-adatai, rövidre vonva, ezek:

Született Romhányban (Nógrádmegye); apja kőfaragó mester volt. Tanult a piaristák váci gimnáziumában, jogot végzett Pesten. A sza-

badságharczot végigküzdötte; aztán 7 évig bolyongott. 1882-ben állapodott meg Mező-Kovácsházán (Csanádm.), hol Sármezei Antal kincstári bérlő házánál nevelő lett; aztán összeforrt élete ezzel a családdal; többé el nem váltak s ott halt meg a Kúnágotai pusztán decz. 9-én.

Hadd álljon itt egy részlet ifju koráról s bujdosása első éveiből, *Lövei Klárától*, ki őt közéről ismerte. Ezt írja róla egy a 48—49-es *Történeti Lapok* számára készített cikkében.

* * *

Bereczki Máté legjobb barátja volt *Vasvári Pálnak*. És midőn a *Teleki Blanka* grófnő nevelő intézete Pesten teljes fényében fennállott, többen jöttek a gyönyörű előadásokat hallgatni a grófnő közelebbi ismerősei közül. A kik egyszer hallották a *Vasvári* előadását, mind el voltak ragadtatva, s a kiknek leányuk volt, kérték mindjárt a grófnőt, hogy fogadja be azokat az intézetébe. De ezt nem leheté mindig megtenni, mivel *Teleki Blanka* grófnő tizenkét évnél nagyobb növendéket nem akart felvállalni.

Ekkor tehát azt óhajtják, hogy ha már az intézetbe nem juthat be a leányka, szeretnék *Vasvári Pált* megnyerni, hogy órákat adjon a háznál; ezt nem leheté mindig sok elfoglaltatása miatt. Ilyenkor gyakran arra kérték *Vasvárit*, hogy ő ajánljon valakit maga helyett; és *Vasvári* legjobb barátját *Romhányi Mátét** ajánlotta, s többek közt tudom, hogy báró Vécsey Lizát, mostani Sennyey bárónét tanította történelemre, a *Vasvári* szellemében.

Márczius 15-ike után *Vasvári* nem tanítván többé az intézetben, *Teleki Blanka* grófnő maga bontotta fel a szerződést, mondván, hogy midőn ezerek óhajtják hallani szónoklatát, nem töltheti drága idejét egy intézetben naponként pár órai előadással, midőn már künn a nép várja.

Vasvári előadásait az intézetben *Romhányi* folytatá mindaddig, míg az ellenség el nem foglalta Pestet. Ezt megelőzőleg az intézet is széteszlott. Ekkor *Romhányi* is a honvédek közé állott sok más egyetemi tanárral együtt. *Vasvári* már előbb, mint nemzetőr működött.

A világosi gyászos esemény után *Romhányi* bolyongott, mint üldözött, *Érdei* név alatt az országban. Ugy tudom, hogy a fegyver letételnél nem volt jelen. Üldözték, mint honvédet, mint *Vasvári* barát-

* Ez volt a *Bereczki* neve. Később az üldözések miatt nevet kellett változtatnia.

ját és helyettesét a T. Blanka grófnő intézetében. Hosszas bolyongás után végre Pálfalván, Teleki Blanka grófnőnél nyugodt menhelyet kapott, mint uradalmi irnok. Ezen czim alatt szellemi működését háborítlanul folytathatá. Többek közt lefordítá Laménais-tól «Paroles d'un erogant-t» (Egy hívő szavait), mely tudtommal iratai közt meg van.*

A *Teleki Blanka* grófnő elfogatása után május 13-án, 1851-ben Erdei megint a bizonytalan bolyongás útjára tért. Ezer szerencse, hogy az elfogatást kikerülhette, leirhatlan nélkülözések között. Átlátta, hogy azon pályát, a melyre készült, az akkor nehéz politikai viszonyok között nem folytathatja. Elveit, meggyőződését megváltoztatni nem lett volna képes. Nem használhatván eddig szerzett tudományát oly nagy mérvben, mint a minőre készülve volt, azt a tudományát vette elő, melyet még kis fiu korában jó anyjától tanult: a *fanemesítés tudományát*. Ez által is hazájának óhajtott használni.

Előbbi tudományának romjain, mint Phönix hamvaiból újra föltámadt, új tudománynyal, új névvel, s a jeles történelmi tanárból lett a hirneves *Bereczki Máté*, Magyarország kitünő, s legbuzgóbb gyümölcsészeti tudósa, ki az *akaraterő*, az *önzetlen hazafiság* s az *ernyedetlen kitartás*: dicső példája volt. (*Lövey K.*)»

* * *

A gyümölcsészet iránti szenvedélyét édes anyjától, zenge gyermekkorában szívta magába. Mező-Kovácsházán előbb egy kisebb 4—6 holdas területen kertészkedett. Azután szives házi gazdája átengedett a kincstári birtokból 23¹/₂ holdat Bereczkinék, hogy egészen szenvedélyének élhessen. Mikor már ezt szépen diszlő fákkal beültette: a magyar kormány eladóvá tette, részekre osztva, azt a pusztát, hol Bereczki tagja feküdt. Nagy áldozattal, öreg napjaira félretett pénzén megvette művelt tagjának ³/₄ részét; 6 hold belőle idegen kézre jutott.

Főntartjuk magunknak máskorra irodalmi működésének önálló ismertetését. Most csak legfőbb művét, a 4 kötetes «Gyümölcsészeti Vázlatok»-at említjük, mely 10 év alatt, 1877—87-ben, Aradon jelent meg, szerző saját költségén.

Van az első kötetben 22, a 3-ikban 19 értekezés, érdekes, vonzó,

* Igen nagy volt hálás érzete Bereczkinék. S midőn *Lukás* lapjában arczképe s életrajza megjelent, így nyilatkozott: Teleki Blanka grófnő meg van velem elégedve, hogy nem voltam méltatlan kegyes pártfogására, s a haza érdekében tettem valamit.

népies nyelven megírva. Aztán részletes szakszerű leírása 356 körtve-, 341 alma és 115 szilvafajnak. Az utolsó kötet végén a 472—514. lapokon közli «Tanulmány alatt levő gyümölcsseim» rövid rajzát s ugyanott közli 26 cseresznye és 17 meggy-faj vázlatos leírását. A «Gyümölcsészeti Vázlatok» örökre alapvető munka marad irodalmunkban s fenn fogja tartani szerzője emlékét.

Tiszteleti tagja volt az Erdélyi Gazdasági Egyletnek, melynek vándorló gyümölcskiállításai egyikén, Déván, személyesen is résztvett.

Vegyünk tőle búcsút Petőfinek Vajda Péter halálára írott sorával; egészen Bereczkire illenek:

„Oh természet, midőn aludni mentél,
Aludni a múlt ősznek végével:
Elbúcsuzál-e kedves gyermekedtől,
Elbúcsuzál-e leghivebb fiadtól,
Ő tőle? . . És ha elbúcsúztatok:
Gondoltad-e, hogy végbúcsútok ez?

— — — — —
Ki e hajlongó, görnyedő időkben,
Meg nem tanula térdet hajtani,
Ki sokkal inkább hajtá le fejét a
Szabad szegénység kőszikláira! . . .

Szabó Sámuel.

Lapszemle.

Szaklapjaink az év egy szakában sem szolgáltattak annyi s oly értékes anyagot, mint épen karácsony és újév táján.

Új élet pezsdül meg ilyenkor a szerkesztőségekben. A kéziratok színe-java kerül a nyomdába s egyre-másra mennek a felhívó levelek a közélet, avagy a képviselt szak kitünőségeihez, hogy »nagyrabecsült« dolgozataikkal az ünnepi számok sikeréhez járulni méltóztassanak.

Még ki más időkben szoros figyelemmel kíséri a szaklapok közleményeit, az is kénytelen ilyenkor a roppant anyaghalmazt inkább átfutni, mint átolvasni s a nem pusztán aktuális értékű közlemények olvasását kevésbé mozgalmas időre hagyja.

A lapirodalmi termékek eme torlódásában kívánunk e rovatunkban, hogy úgy mondjuk kálauzul szolgálni. Persze mindaz, mire egy szűk rovat keretében vállalkozhatunk, nem több, mint-hogy az elterjedtebb lapok legértékesebb, vagy tendenciájánál,

avagy a felvetett eszme fontosságánál fogva figyelemre méltó közleményeit regisztráljuk, azokból helylyel-közzel rövid kivonatot adunk s ehhez esetleges megjegyzéseinket fűzzük.

A lapokban felvetett közgazdasági kérdéseket különös figyelemben kívánjuk részesíteni, míg a szorosan vett szakközlemények méltatásánál azok abszolút értékén kívül különösen azt veendjük tekintetbe, mennyiben foglalkoznak eddig még kevésbé ismert s feldolgozott tárgyakkal.

* * *

A *Hazánk* közgazdasági és politikai napilap december 12-iki számának közgazdasági rovatában bővebben foglalkozik a székely iparkamara legutóbbi jelentésével, különösen kiemelve a jelentésnek az erdélyi háziiparról irt fejezetét;

december 15-iki számában ismételten s hosszasan tárgyalja a *malomkérdést*. Hivatkozik az őrlési engedélyt megadó törvényre s kimutatja, hogy a mai gyakorlat szerint a malmok nem vámvisszatérítésben részesülnek a behozott és feldolgozott buza kivitelénél, hanem magyanibuzából őrlött lisztet visznek ki s ez után kiviteli praemiumot nyernek. Hangoztatja, hogy ez sem a törvény szövegének, sem intencziójának meg nem felel s a mezőgazdaság érdekeinek a malmok javára való törvényellenes megcsonkítása. Követeli, hogy *Makfalvay* javaslata értelmében az őrlési eljárás, mint törvénytelen, szüntettessék be, ha a kivitt lisztnek a behozott román búzával való azonossága ki nem mutatható s így, meg sem követelhető. Kívánja továbbá, hogy a lisztnek szállítási tarifája minden körülmények között magasabb legyen a búzáénál. Hivatkozik rá, hogy a malomkérdésben felállított agrárkövetelések teljesítéséhez semminemű különös intézkedések nem szükségesek, mert ha a törvényt végrehajtják, a mezőgazdaságot a nagyiparral egyenlő jogokban részesítik és a visszaéléseket megszüntetik, ezzel az agrárkivánalmaknak úgy is elég van már téve, ez pedig minden kormánynak kötelessége.

December 24-én a Kőbányán ujabban kitört sertésvésztről cikkezik a *Hazánk*. Felemlíti, hogy a dezinficiálást a legnagyobb felületességgel végezték, az állásokat félméternyi mélységben felásták, de a vályukat, melyekről a betegség legközvetlenebbül terjedhet, nem fertőtlenítették. A Bud. Tud.-nak előző hírére ho-

zott dementije ellenében kijelenti, hogy 23-án a betegség új kitörését már hivatalosan is kénytelek voltak konstatálni.

A december 26-iki számban a gazdasági statisztikáról találunk cikket, mely oda nyilatkozik, hogy az előkészítetlen nép bizalmatlansága folytán az összegyűjtött adatok teljesen hamisak s így legjobb volna azok feldolgozásától eltekinteni. Ez által — ugymond — a statisztikára előirányzott $\frac{1}{2}$ milliónak egy része még egy más jobban szervezett összeírás költségeire megmencthető volna, míg így azt teljesen céltalanul dobják ki. December 30-iki számában a Magyar Agrár- és Járadékbank részvénytársaság rendkívüli közgyűléséről számol be a *Hazánk* közgazdasági rovatában.

Az O. M. G. E. hivatalos közlönye a „*Köztelek*“ 99-ik számának (decz. 11.) *A Duna* című vezércikke szintén a malomkérdést, illetve annak egy új mozzanatát tárgyalja. A cikk elmondja, hogy a Duna alacsony vízállása folytán a budapesti kartell-malmok nem képesek annyi román búzát őrlésre behozni, mint a mennyivel a magyar búza árát a nekik kedvező, lehető legalacsonyabb nívón volnának képesek tartani. Ez okból üzemüket a tavaszi, magasabb vízállásig redukálni készülnek, hogy az árakat ez által befolyásolják. A cikkirő a vidéki s kartellben nem álló malmoknak ugyanazon kedvezményeket kívánja megadatni, mint a melyeket a kartell-malmok élveznek s ezzel véli azoknak a gazdák kárára eső törekvéseit ellensúlyozhatni.

Ugyanezen számban igen érdekes közleményt olvasunk a nitrogénygyűjtő bakteriumokról s a talajojtásról. A cikk írója *Y. Y.* jegy alatt röviden ismerteti ama tudományos vizsgálódásokat, melyek a pillangós növények nitrogénygyűjtő képességének megfejtésére irányultak s közli *Helbeiegel* kutatásainak eredményét, melyek beigazolták, hogy e növények nitrogénygyűjtő képességüket rajtuk élő bakteriumoknak köszönik s foglalkozik dr. *Saal* feld nemrég német nyelven megjelent könyvecskéjével, mely ezen bakteriumoknak oly talajokban való meghonosítását tárgyalja, hol azok természetből elő nem fordulnak, mint pl. a sivár homok, vagy új törésű talajokon. Ezt oly földnek a beojtandó talajra való szórásával érjük el, melyben a bakteriumok biztosan jelen vannak. Ez a dolog egészen új, de amilyen új, ép oly fontossá válhatik, mert ha — mint az remélhető — beválik, képesek leszünk a talaj-

javitó pillangósakat oly területeken is termelni, hol azok eddigi kultiválása eredményre nem vezetett.

A „Köztelek“ december 24-iki (100-dik) számában *Bottlik* József a tőzsdeadóról cikkez. A cikk rövid foglalatja ez: A földmivelésügyi miniszter ígéretet tett a tőzsde-adóról szóló törvényjavaslatnak rövid időn belül való előterjesztésére. A gazdaközönségnek a tőzsde ügyeibe való elegyedése nem vezethető vissza sem ellenségeskedésre, sem a börze áralakító hivatásának ignorálására. A III. orsz. gazdakongresszus is elismerte a tőzsde fontos szerepét, csak a közteherviselés elvénél fogva a tőzsde-adó behozatalát sürgette. A földbirtok, az állótőke el nem tagadható, arra kérlelhetlenül kivetik adóját, míg a börzén milliók forognak adómentesen. Ez teszi szükségessé a börze-adót, hogy általa az egyenlő adóviselés elvének megvalósulásához közeledjünk. A forgalom tárgyaira nem vethető ki adó, magát a forgalmat, az üzletkötést kell megadóztatni, mint az ingatlanok forgalmánál történik. Istóczy javaslatát nem fogadták el, mert benyújtásakor még Ausztriában sem volt ez adó behózárs nagyon is antiszemitikus tendenciája volt. Most a törvényt Ausztriában már megszavazták s így nemcsak lehetséges, hanem szükséges, hogy nálunk is hasonló törvény hozassék. Az árú-tőzsde forgalma nagyobb adóval volna terhelendő, mint az értékeké. Mert az értékpapír egyedüli nagy forgalmi eszköze a tőzsde, míg a tőzsdei árúknak egyéb forgalmuk is van. Az értékpapír-üzletekre $\frac{2}{10} \%$, az árúüzletekre ennek kétszerese volna adó fejében kivethető.

Németország évenként átlag 11·4 millió márkát vesz be a tőzsdeadóból, nálunk is bejőhetne vagy 2 millió forint.

A 101-ik számban (decz. 18.) két millárd cím alatt *Bernát* István kikel ama helyt nem álló elmélet ellen, mely a gabonaárak állandó hanyatlását a túltértelmelésnek tulajdonítja. Kitejti, hogy túlttermelés nincs, s az árak hanyatlását egyedül a tényleges gabonaforgalmat 30—50-szerre felülmúló tőzsdei különbözeti üzletek idézik elő. — Ugyanc számban Dr. *Plöss* Béla igen érdekesen ír a lovak havi vakságának okairól.

A 102-ik számban (decz. 21.) Bárá *Jesszenszky* István „Gazdasági válság és aranyvaluta“ czímen a bimetallismus szükségét

bizonyítja. Közölve van e számban az ezredéves kiállítás élőállatkiállításainak programja is.

Karácsonyi számul desz. 25-diki kelettel kettős számot adott a «Köztelek» (103–104). E számban az összes rovatok szerepelnek. *Sierbán* János a zombolyai magyar gulyáról ír. Cikkéhez 5 gyönyörű illusztráció s egy 2 oldalos műmeléklet szól. *Kerpely* Kálmán a zöld trágyázásról ír, a szöveget számos ábrával magyarázva.

Mezey Gyula gazd. akad. tanár a nyálkagombákról, mint növényi betegségek okozóiról értekezik e számban. Tárgyalja a káposztafélék golyvás betegségét, a szőlőlevél barna betegségét, a kaliforniai szőlőbetegséget.

Jablonoŕowszky József «Filloxrairtás szénkéneggel» cz. cikkelyében a szőlőknek gyéritő eljárással való kezelése mellett tör lándzsát.

Újévi számának vezércikkében a *Köztelek* a milleniummal foglalkozván, a nemzet fentartó elemnek, a gazdaosztálynak bajait említi, melyek ~~Ca~~ gondtalan ünneplést ~~annak~~ meg ~~nem~~ engedik. Ez az osztály, mely eddig a törvényhozás jótéteményeinek csak morzsáiban részesült, megérdemli, úgymond, hogy bajai megszüntetését célzó törvényhozási intézkedések történjenek.

A «*Mezőgazdasági Szemle*» (havi folyóirat, szerk. Cserhádi és dr. Kosutány gazd. akad. tanárok) vezető cikke: «*Gazdálkodjunk jobban a Bánságban*» *Sierbán* Jánostól.

Igen figyelemreméltó *Inkey* Béla közleménye a gipsz hatásáról a szikes földön. Cikkirő a gipsz talajjavító hatását a szikes talajokon a m. kir. földtani intézet talajvizsgáló osztályának általa vezetett s immár 3-ik éven át folytatott kísérletei alapján kétségbevonhatlanuak mondja. A legbiztosabb eredménye a legutolsó, *Kígyóson*, gf. Wenkheim Frigyes birtokán végzetteknek volt. A gipszezett talajon a vetések a szárazságban is jól tartották magukat, míg gipszezetlen részeken teljesen kiszültek a szikes földben. Aratás után a gipszszel kezelt részek jól szánthatók voltak, míg a gipszezetlenek nem vették be az ekét. Fontos kérdésnek mondja a cikkirő a gipsz árát, s hogy mily. kihatással van egy szeri gipszezés a későbbi évekre? A első kérdésre vonatkozólag ad kifejezést, hogy Felső Magyarország s az erdélyi, eddig még jó

fekvésük daczára is aknázatlan gipsztelepeinek megújítása s durva gipszdarát őrlő malmok keletkezése folytán a gipsz áraban tetemes csökkenés várható. A második kérdésre az eddigi kísérletek még nem adták meg a kellő feleletet. Amerikai tapasztalok oda mutatnak, hogy az egyszer alaposan javított szikes föld kellő művelés mellett nem fejlődik vissza.

Érdekesekek a «*M. Sz.*»-ben közzétett, gróf Eszterházy Mihály uradalmaiban végzett pontos műtrágyázási kísérletek is.

A «*Magyar Gazdák Lapja*» decz. 8-iki (49.) számában a statisztikai felvételekről szólva, konstatálja azok nagyfokú megbízhatlanságát, de cikkében a nép bizalmatlanságának bizonyos célok érdekében való szítását s hasonlókat emlegetvén, oly tendenciát követ, mely igazolatlan s így helyén nem való. Abban nincs e cikknek igaza, hogy az ezredéves kiállítás közelsége sok mindent kiment és kimagyaráz. A millenium hathat bármely irányban buzditásként, de nem szolgálhat takaróul a nemzet és állam rovására könnyelműen vétőknek.

A december 15-ik (50.) számban a gazdasági érdekképviselőtről vezércikkhez, míg 51-ik számában (decz. 22.) reminiszczeniákat hozván felszínre a lap keletkezésének idejéből, mely tudvalevőleg együvé esik az O. M. G. E.-ben végrehajtani szándékolt államesiny okozta mozgalmakkal, ismét nem mindenben elfogadható tendenciát követ.

Kovácsy Bélának a berkshirci sertés tenyésztéséről írott cikke mellett, e számból felemlítjük, mint különlegességet, a Hickory-fáról írottat.

A «*Borászati Lapok*» 50-dik, decz. 8-iki számában a jubilaris borkiállítók hosszú névsorát adja. 51-ik számában (decz. 15.) programot közöl, heti szemlét ad, melyben a 25 milliós szőlő felújítási javaslatot, a szőlőszeti közigazgatás deczentralizációját, a rendezendő borvásárok kérdését stb. tárgyalja. A földművelési miniszteriumnak a szőlővesszők árára s egyéb hasonló ügyekre gyakorolt befolyását felesleges állami beavatkozásnak nevezi. E számban indul meg V. K. tollából egy hosszabb cikksorozat, melynek főcélja a milleniumi kiállítóknak útmutatást adni a kiállításra küldendő boraik kezelése, palaczkozása, szállítása stb. tárgyában.

A karácsonyi szám 24 oldalán jelent meg. Közli *Bereczky Máté* s *Ferk Miklós* a hét halottjainak arcképét, cikkben emlékeztet meg érdemeikről. Szemléjében sok egyéb közt utal arra, mily fontosságot tulajdonítanak a francziák a *blackrot*-nak s mily titkolhatóan aggálylally tekintenek terjedése elé. Hangoztatja, mennyire szükségesek a földmivelésügyi kormánynak figyelése a külföldi eseményekre, s oly intézkedései, a melyek belevágnak a helyes gazdasági politikába s horderejükben felülemelkednek a szénkéneg és vesszőkiosztás mesterségén. A chlorosis gyógyítása című cikkben a mész alkalmazását tárgyalja a chlorosis ellen, melynek szerepe itt az, hogy a talaj mésztartalmát az alkalmazott mésszel együtt vízben oldhatlanná s így a növényre nézve közömbössé teszi. Közöl cikket a mustnak a pezsgőgyártáshoz való előleges kezeléséről s a lugasmivelésről, mindkettőt ábrákkal. Január 1-i számában *Samassa* egri érseknek, mint a szőlőmivelés protektorának parentál a *Bor. Lapok*.

Ujonan alapított lap, mely karácsonykor adta első mutatónyát a «*Szőlő- és borgazdasági Lapok*». Főszerkesztője *Engelbrecht Károly* szől. és borászati főfelügyelő, felelős szerkesztője báró *Radossevich Tódor*. Közöl sok más közt egy cikket, melyben a kézben készült fái ojtványok eredeti százalékának fokozására tanít. Ezt a cikk írói úgy vélik elérni, hogy a megkészített ojtványokat a kiültetés előtt egy előgyökeresztelési s forrasztási eljárásan viszik keresztül, a mennyiben a kész ojtványokat temperált helyiségben homok közé rétegezve nedvesen tarják. *Jancsó Jenő* kultur főmérnök a műszaki talajjavítás körébe vágó cikket, dr. *Alagócsy Diets* Sándor pedig egy igazán szépen megírt s abszolút értékű cikket a tapló sodásról közöl.

A «*Magyar Bortermelői Lapja*» decz. 25-iki számában (51—52.) *Angyal Dezső* a *Jaques*-t mint direkt termőt protegálja. *Sajó Károly 1895-iki peronoszpora tapasztalatok* címén egy- és más figyelemre méltót mond el, többek közt, hogy a jégverte szőlőket többször kell permetezni, mint az egészségesen maradtakat.

* * *

Ezuttal befejezzük lapirodalmi szemlénket. Nem mintha az anyagot sikerült volna kimeríteniünk. Korántsem; sőt szívesen megengedjük, hogy egy és más elkerülte figyelmünket, mi szintén em-

litést érdemelt volna; de megírásával czélunk csak az volt, hogy azoknak, kiknek törekvése a szakirodalmat állandóan figyelemmel kísérni, erre némi segítséget szolgáltatassunk, s ezt a czélt úgy hisszük, ha épen nagyobb terjedelemben tökéletesebben tehetjük volna is, így is megközelítettük.

V—r. K—ly.

Kisebb szakközlemények.

A vetőmag változtatásának szokása régi keletü és széltiben elterjedt. Az «Agricult. Science 1894.» lelkiismeretes pontossággal végzett kísérletekről kísérletekről számol be, melyeknek feladata volt eldönteni, hogy a vetőmag változtatással a termés minőségét javítani lehet-e csakugyan, vagy pedig nem lehet. A kísérletek eredménye teljesen tagadó és nem bizonyít mást, mint azt, hogy — ha egyáltalán jó, tiszta vetőmagot használtunk — a termés minősége és mennyisége az időjárástól, a föld minőségétől és a talajmivelés módjától függ.

Az üszög ellen való páczolásra konyhasót használnak sokan nálunk is, pedig ezzel a vetőmag csirázása tetemesen szenvedhet. A «Stazione sperimentale agrar. ital. 1894.» Kísérleti sorozatát közöl, melyből kitünik, hogy 20% sóoldatban 24 óráig tartott búzából 23% elvesztette csirázó képességét; az 1% os sóoldatban szintén 24 óráig áztatott magvakból pedig 15% nem csirázott

sz. a.

A műtrágyázás pénzügyi eredménye buza alá.*

Hat frtos buzaárak mellett I. m. hold földön.

	Termés 600 kgr. szem 12 kereszt. műtrágya nélkül.	Termés 120 kgr szu- perfoszfáttal 1000 kgr. szem 20 kereszt.
Bér**	8 frt — kr.	8 frt — kr.
Adó	1 « 80 «	1 « 80 «
2 szántás (à 2 frt 50 kr.)	5 « — «	5 « — «
1 mély szántás	3 « — «	3 « — «
3 fogasolás à 40 kr.	1 « 20 «	1 « 20 «
1 hengerezés	— « 50 «	— « 50 «

* Ezen táblázat a „Herény gazdaság“ 1890—91—92—93. évi négy éves termés átlagából van összeállítva, midőn a műtrágyátlan buza átlag 600 kg, a műtrágyás 1000 kgr. termést adott. Az árak 6 forintjával vannak véve, miután az utolsó évben (1894—95) a legolcsóbb buzaár, melyen buzát eladtam 6 frt 10 kr. volt, ebből 10 kr. az állomásig való fuvarozásra esik. Tehát az eddigi legváltásosabb ár: 6 forint, van alapul véve.

** A bér 8 frtra van véve, mely talán az országos átlagart tünteti fel, konkrét esetemben 10 frt bért el lehetne érni, e tétel tehát alacsony.

1/4 Trágya (16 fuvarból álló négyéves termés 1/4 része, 4 fuvar. à 1 frt 50 kr.)	Mútrágya nélkül. 6 frt — kr.	Mútrágyával. 6 frt — kr.
Mútrágya	0 « 00 «	6 « — «
Mag 100 liter 80 kgr.	4 « 80 «	4 « 80 «
Vetőgéppeli vetés	— « 40 «	— « 40 «
Arató és cséplő rész 10 %	3 « 60 «	6 « — «
Betakarítás 12 kereszt	1 « — «	1 « 66 «
Cséplőgéprész 6 %	2 « 16 «	3 « 60 «
Összes költség	37 frt 46 kr.	47 frt 96 kr.

Tiszta jövedelem mútrágya nélkül.

6 q buza nyers jövedelme	36 frt — kr.
12 kereszt szalma és polyva	6 « — «
Összes nyers bevétel	42 frt — kr.
Marad tiszta nyereség	4 frt 54 kr.

Tiszta jövedelem mútrágyával.

10 q buza nyers jövedelme	60 frt — kr.
20 kereszt szalma és törek	10 » — »
Összes nyers bevétel	70 frt — kr.
Marad tiszta nyereség	22 frt 04 kr.

H. G. S.

Irodalmi Szemle.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet Monographiáját, melyet igazgatóválasztmányunk felkérésére Dr. Finály Henrik, egyletünk tiszteletbeli tagja, a milleniumi kiállításra, nagy tájékozottsággal és eleven tollal irt meg — egyletünk tagjai lapunk jelen számához mellékelten veszik.

Új szaklap. «Szőlő- és Borgazdasági Lapok» czimvel Engelbrecht Károly központi szőlő és borászati főfelügyelő szerkesztése és báró Radossevich Tódor szőlő nagybirtokos felelős szerkesztése és kiadása alatt az 1896 ik év január havától kezdődőleg minden vasárnap megjelenő, a szőlő és borgazdaság minden ágát felölelő szaklap indult meg. — A mutatványszámok a karácsonyi ünnepek alatt lettek szétküldve.

A lap Budapesten jelenik meg, a szerkesztőség és kiadóhivatal Hajós utca 11 szám alatt (az operaházzal szemben) van. Ajánljuk szőlőbirtokosaink figyelmébe, mint oly szaklapot, mely helyes alapokon és irányelvek szerint indulva, szép sikerekre nyújt kilátást.

A kettős termelésről, vagyis hogy hogyan lehet ugyanazon területről évente két terményt nyerni. Irta Milhoffer Sándor. Ára 1 frt 50 kr. Megszerezhető könyvkereskedői úton. Ez a munka egy számottevő terméke a növénytermelés irodalmának nagymértékű ösztönzésül szolgálván az intenzív termelésre, a melynek czélja a föld termő erejének minél teljesebb kihasználása. Azon gazdák számára van írva, kik intenzív irányban dolgoznak és a kik nem sajnálják földjeik termőképességét a trágyák importja által is növelelni s kellő capitalissal bírnak. Bármely gazdára nézve, a ki tanulni akar, érdekes olvasmány; tárgyalja a kettős termelést egyéb államokban, u. m. Egyiptomban, Olaszországban, Németországban s nálunk; foglalkozik az ugynevezett tarlónövények termesztésével, illetve a «köztes» műveléssel. Foglalkozik továbbá a zöldtrágyázással is, külön tárgyalva a könnyebb és kötöttebb földeken termelendő növényeket. A kettős termelésre alkalmas növényeket egyenkint részletesen ismerteti.

A modern gazda a műtrágyázás gyakorlásában. Irta Herényi Gothard Sándor. Budapest. «Hungária» műtrágya kén-sav és vegyiipari részv. társ. kiadványa, 76 oldal. Egy elfogulatlan irányú mű, mely úgy a műtrágyákért túllelkesülő könnyebb gondolkozást, mint az azokat ellenző merev és értelmetlen ódiságot a maguk értékére szállítva — a legpraktikusabb tanácsokat adja arra nézve: hol és hogyan helyes a műtrágyák alkalmazása. Különben szerző neve elég garancia abban a tekintetben, hogy mily értéket lehet a füzetnek tulajdonitanunk. A füzet érdeklődőknek ingyen és bérmentve küldetik meg.

Vegyes közlemények.

— A keleti szomszéd államokkal való forgalmunkról jelen számunkban hozott statisztikai kimutatásunkból, melyet gazdaközönségünkre nézve igen fontosnak tartunk s mely ezután állandó rovatunk lesz (más lapokban csak tőlünk átvéve jelenhetik meg) — láthatjuk, hogy mily celenyésző csekély értékű kivitelünk van óriási behozatalunkkal szemben épen oda, hová földrajzi és más okokból is tulajdonképen leginkább gravitálnunk kellene. Ajánljuk e rovatot olvasóink figyelmébe.

— **Csikóvásárlás.** A földművelésügyi miniszter fölhívja azokat a méntulajdonosokat, a kiknek legalább is négy jó származású

szabályos testalkatu, saját nevelésü egy éves méncsikójuk van s a kik azokat az államnak el kívánják adni, hogy ezt a szándékukat tudassák a földművelésügyi miniszteriummal, 50 kros bélyeggel ellátott nyilatkozatban. A bejelentés határideje: 1896. évi február 1.

— **Milléniumi állatkiállítás.** Az ezredéves milléniumi kiállítás alkalmával tartandó állatkiállítások *részletes programja s általános szabályzata* az élő állatok időleges kiállítására vonatkozó összes tudnivalókkal kiegészítve most jelent meg a földművelésügyi miniszterium kiállítási irodája kiadásában. Az új program szerint a kiállítások sorrendje és tartama a következő: *használati lovak kiállítása* május 5—12-ig, *hízott szarvasmarhák és juhok* május 15—20-ig, *tenyészmarha és bivalykiállítás* május 24—31-ig, *tenyészlokiállítás* június 5—14-ig, *élő méhek kiállítása* augusztus 20—31-ig, *sertések kiállítása* szept. 1—8-ig, *baromfi és ebkiállítás* szeptember 14—22-ig. Ezen program és szabályzat többi pontjai az erdélyi gazd. egylet titkári hivatalában megtekinthetők.

— **A milleniumra szállítandó állatok vasúti viteldiját** Bpestre és vissza Erdély egy néhány állomásáról forintokban kiszámítva adjuk az alábbi kimutatásban:

	Brassó—Budapest és vissza	Kocsárd—Budapest és vissza	M.-Vásárhely—Budapest és vissza	Szász-Régen—Budapest és vissza	Kézdivásárhely—Budapest és vissza	Kolozsvár—Budapest és vissza	Tóvis—Budapest és vissza	Déva—Budapest és vissza	M.-Záh—Budapest és vissza
1 drb. bika, ökör és tehén	18 ⁴³	11 ⁷⁷	13 ²⁸	14 ¹¹	20 ³⁹	10 ⁰⁸	10 ⁵³	10 ¹⁰	10 ⁶⁴
1 „ ló és csikó	20 ²¹	12 ⁸⁹	14 ⁵⁵	15 ¹⁶	22 ³⁵	11 ⁰⁴	13 ⁴¹	11 ¹⁵	14 ⁰²
1 „ borju, hízott sertés .	9 ²⁰	5 ⁸⁹	6 ⁶⁴	7 ⁰⁶	10 ¹⁹	5 ⁰⁴	6 ¹²	5 ⁹	6 ⁴⁰
1 „ szópós borju, sovány sertés, kecske és juhért	3 ⁰⁷	1 ⁹⁶	2 ²²	2 ³⁵	3 ⁴⁰	1 ⁶⁸	2 ⁰⁴	1 ⁶⁹	2 ¹³
1 „ süldő, malacz és bárányért	1 ¹⁶	0 ⁹³	1 ⁰⁰	1 ¹²	1 ⁶	0 ⁸⁰	0 ⁹⁷	0 ⁸¹	1 ⁰²
1 „ kutyáért	4 ⁶⁸	2 ⁹⁹	3 ³⁷	3 ⁵⁹	5 ¹⁸	2 ⁵⁶	3 ¹¹	2 ⁵⁹	3 ²⁵
100 kg ketczbe zárt baromfiért	3 ⁷	1 ⁹⁶	2 ²²	2 ³⁵	3 ⁴⁰	1 ⁸	2 ⁰⁴	1 ⁶⁰	2 ¹³

— **Idei szénakivitelünk Romániába.** A mezőgazdasági termények között a legjobb ára van még az idén a szénának. Ezt a cikket rendkívül keresik, s főleg Romániába exportálják a kereskedők. A préselt állapotban kivitt széna mennyiségének hetenkinti forgalma január első felében meghaladja az 5000 métermázsát; a széna ára q.-ként: 1.50—2.00 frt. tehát olcsóbb, mint két évvelőt volt.

— **Az országos kertészeti kongresszus** a legutóbbi határozat szerint augusztus hó 23-án lesz megtartva Budapesten,

mely alkalommal több igen érdekes kérdés kerül megvitatás alá. Részletes programot szívesen küld az orsz. magyar kertészeti egyesület.

— **A kolozsvári állandó borvizsgáló szakértő bizottsághoz** a kereskedelemügyi miniszter a következőket nevezte ki: elnökül: *Sigmund* Dezső országgyűlési képviselőt, egyesületünk alapító tagját; tagokul: *Benigni* Samut, *Nagy* Gábort, *D. Deák* Józsefet és *Farkas* Samut, a titkári állásban pedig *Ruzitska* Béla egyetemi asszisztentst hagyta meg. A földmívelésügyi miniszter pedig ugyane bizottságba tagokul *Makray* Domokost, *Matskásy* Pált, *Vörös* Sándort és *Weisz* Józsefet nevezte ki.

— **Új szőlőbetegség.** Franciaországban »Aiguillon« nevű községben egy új szőlőbetegség lépett fel, a mely állítólag amerikai eredetű és »Faux rhytisma«-nak neveztetik. Szakemberek állítása szerint a betegség már nagy arányokat öltött és veszedelmesnek látszik. Ugy látszik: már soha ki nem fogyunk az újabb és újabb szőlőbetegségek felfedezéséből.

— **Filoxera zárlatok.** Kisküküllő vármegye Szász-Kisalmás, Somogyom és Gogán-Váralya községek szőlőiben a filoxera jelenléte megállapítván, a nevezett községek határa zár alá helyeztetett.

— **Szőlőink szénkénnel való fenntartása** erdélyi részeinkben meglehetősen el van hanyagolva, pedig ha valahol, úgy nálunk volna az leghasznosabb orvosság, mely a filoxera hatását meglehetősen ellensúlyozná. A szénkénegezés szembeszökő eredményéről tesz tanuságot *W.* nagybirtokos, ki egy 4 holdas filoxerás szőlőjét sikerrel tartja fenn szénkénegezéssel.

A szőlő talaja sárga agyag és 1893-ban kezelték először és azóta minden évben szénkénnel. A termés a következőleg igazolta a szénkénegezés hasznát:

1893-ban termett	26 hl.
1894-ben »	50 »
1895-ben pedig	140 »

Nem állanak rendelkezésünkre részletesebb adatok, de a tény maga így nagyjából is eléggé beszél. (—n.)

— **A nagyszebeni szász gazdasági egyesület** a május 24-től 31-ig tartandó tenyészállatkiállításán száz darab szarvasmarhával fog részt venni. Az egyesület e gyűjteményes kiállításában 82 darab telivér pinzgau marhát és 18 darab pinzgau-erdélyi keresztezést fog bemutatni. (Hát tiszta erdélyi fajtát?)

— **A külföldi búzaimport csökkenése.** A múlt évben kevesebb mint 50 százalékkal több idegen gabona, főképp buza érkezett az osztrák és magyar monarchia piacaira, mint 1895-ben. Minthogy a búzakivitel némi emelkedést mutat, nagyon valószínű, hogy az 1895-iki gabonatermés lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy az idegen terményforgalom ennyire csökkent. Az őrlésre behozott búzamennyi-

ség január—november folyamán kitett 955.180 mm., melynek nagy része Szerbiából és Romániából Budapestre került. Az Oroszországból importált 258.942 mm. kivétel nélkül az osztrák malmok őrlték meg s szállították külföldre. A romániai 262.662 mm. importból csak mintegy 50—60 ezer mm. jutott az osztrák malmoknak. A múlt év megfelelő időszakában tulnyomólag Romániából behoztak Magyarország és Ausztria malmaiba 1,843.903 mm. Ezzel szemben azonban a múlt évi liszt export csak 949.894 mm. volt, míg 1895. évben 1.168.477 mm. A felügyelet tehát sokkal szigorubb az őrlésre behozott termények körül, mint a múlt évben volt. A liszt kivitel rendeltetési helyek szerint a következő volt: Németország 226.395 métermázsa, Anglia 573.789 métermázsa, Franciaország 108.274 métermázsa, Svájc 53587 mm., Románia 16.621 mm. Más államok 189.816 mm. Összesen 1,168.477 mm.

— **Állásközvetítés.** Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« titkári hivatala az alkalmazást adó nagybirtokosok és állást kereső gazdasztek megkeresésére, teljesen díjtalanul, készséggel válaszol és szolgál útbaigazítással. Ily tárgyú hirdetések pedíg a legjutányosabb árban vesz fel lapunk kiadóhivatala.

— **Hirdetéseink.** Lapunk hirdetéseinek felvételénél czélul tűztük ki azt, hogy minden üzletágbeli szolid cézgeknek és vásárló olvasó közönségünk lapunk hirdetési rovata útján egymást feltalálják. E czélből a megkereső cézgektől igyekeztünk minden üzletágból állandó éves hirdetések ped felvenni. Ajánljuk rovatot, melynek útján minden szükségletüket megbízható forrásból szerezhetik be — olvasóink figyelmébe.

1895. deczember havi állat és állati nyerstermény-forgalmunk Románia, Szerbia és Bulgáriával.*

<i>Behozatalunk Romániából a határszéeli belépő állomásokon :</i>	}	456 drb juh és kecske:	
		21 » sertés:	
		2 » ló:	
		24235 kg. marhabőr:	
		48869 » juh-, kecske- és báránybőr:	
		765 » lóbőr:	
		5360 » disznóbőr:	
		3023 » tőrő:	
		2407 » tej:	
		33 » vaj:	
		90 » fagygyu:	
		5243 » belek és hólyagok:	
		10661 » szarv, pata és köröm:	
7850 » gyapju:			
4350 » rongy:			

* E rovatot, melynek szigoruan pontos számadatai itt vannak elszőr ki nyomtatva, lapunk minden jövő számban közölni fogjuk és pedíg minden hónapban a megelző havi forgalomról.

Kivitelünk
Romániába:

3 drb ökör:
2 » tehén:
191 » ló:
2 » szamar:
95 kg. báránybőr:
15 » serte:
1223 » lószőr:
300 » tehén, kecske- és
nyúlszőr:
282 » belek és hólyagok:

Behozatalunk Bulgáriából: 1095 kg. juh- és kecskebőr: 60833 kg. csontok:

Kivitelünk Bulgáriába: 1 ló:

Behozatalunk
Szerbiából:

2633 drb ökör:
175 » tehén:
7 » botju:
966 » juh és kecske:
5853 » sertés:
68 » ló:
12 » bival:
68163 kg. juh- és kecskebőr:
181592 » bárány- és gödö-
lye-bőr:
39477 » nyers sertésbűs
(Kölnbe)
753 » tehén, kecske- és
nyúlszőr:
100 » belek és hólyagok:
10000 » szarv, pata és kö-
röm:
120 » gyapju:
2585 » rongy:

Kivitelünk Szerbiába: 10 drb fiatal marha.

— A „Hungária“ műtrágya, kénsav és vegyiipar részv. társ. jelentése *Budapest.*

A tavaszi üzlet az ünnepi csend után kezd ismét élénkülni, első sorban szuperfoszfátok és chilisalétromban fordultak elő kétések, mely műtrágyanemeket most már cukorrépatermelők is vásárolnak nagyobb mennyiségben. Az árak nem igen változtak. Ifj. Aikman T. Londonban a következő chilisalétrom-statisztikát állította össze:

	1895	1894
1. Szállítások Európába decz. hóban	410,000 q.	430,000 q.
január 1-től decz. 31-ig	9.140,000 »	8.840,000 »
2. Készletek Európába	1.560,000 »	1.080,000 »
3. Útban Európa felé	5.300,000 »	3.950,000 »
4. Látható készletek decz. végével	6.860,000 »	5.030,000 »

Jegyzéseink a következők:

Kettős szuperfoszfát 20—22 ⁰ / ₁₀	5·80— 6·30	frt
Prima szuperfoszfát 16—18 ⁰ / ₁₀	4·05— 4·60	»
Valódi ind. párolt csontliszt 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀ + 25 ⁰ / ₁₀	6·40— 6·70	»
Thomas-salak 22—25 ⁰ / ₁₀	3·35— 3·60	»
Káli trágya 20—22 ⁰ / ₁₀	2·50— 2·80	»
Amoniak-szuperfoszfát 10—12 + 3—5 ⁰ / ₁₀	4·75— 6·40	»
Kénsavas káli 90—96 ⁰ / ₁₀	9·85—10·30	»
Chilisalétrom	10·30—10·90	»

100 kg.-ként zsákkal együtt, elegysúly tisztasúly gyanánt az egyes állomások távolsága szerint.

II.

Vasgálicz Ia.	3.—	3·20	frt
, Iia.	2·75—	3.—	»
Rézgálicz	24—	24·80	»

100 kg.-ként 50 kg.-os hordókban, Budapest.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1896. február 1—31-ig.

(NB. Ha valamely vásár ünnep- vagy vasárnapra esik, akkor a rákövetkező hétköznapon lesz megtartva. A napok a kirakó vásárok napját mutatják, a mely nap előtti 2—3 hétköznapon vannak a marhavásárok.)

1. Nagy-Ekemező, O.-Láposbánya, Oláh-Szt.-György, Teke.	15. Szilágy-Cseh.
3. Garót, Etéd, Gyéres, Gy.-Ditró, Katona, Prázsmár, Somkerék.	16. Kibéd, Nagy-Ajta, N.-Borosnyó.
4. Homoród-Szent-Márton.	17. Cs.-Karczfalva, Küküllővár, Tövis.
5. Szamos-Ujvár, Sz.-Nádas.	18. Bánffy-Hunyad.
6. Magyarós.	19. Brád, Czege, Szász-Régen.
7. Csik-Szereda.	20. Alczina, Alsó-Szopor, Bonyha.
8. Sz.-Nagy-Goroszló.	21. Hosszufalu.
9. Köszvényes.	22. Kis-Kend, Ó-Radna, Torda.
10. Magyar-Gorbó, N.-Ilonda.	24. Abrudbánya, Borsa, Gyergyó-Alfalu, Nyárad-Szereda, Szék, Sz.-Keresztur, Szerdahely.
11. Csáki-Gorbó, Hátszeg, Kovászna, Sz.-Banyicza.	25. Köröspatak.
13. Soósmező, Zsibó.	26. Zalatna.
14. Eczel, Papolcz, Tasnád, Zabolá.	27. Medgyes.

Kiadó-tulajdonos:

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet.”

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

— HIRDETÉSEK. —

DUNKY FIVÉREK fényképészete Kolozsvárt, Fötér 10.
Telefon 22.

Elvállalnak bármily fényképészeti munkákat, a legkisebb alaktól egész életnagyságig

1—12. **tiszta korszerű kivittel.**

Cs. és kir. szabad. „ADRIAI” BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT

alapítottott 1838-ik évben.

Vagyonbiztonsági tőkéje 34 millió forint.

A magyarországi igazgatóság intézője: br. Podmaniczky Frigyes.

E társulat; mely 56 éves fennállása óta 76 millió frtot fizetett ki károk fejében, biztosít a legjutányosabb feltételek mellett:

tüz- és robbanási- valamint jégokozta károk ellen,

továbbá az emberek életére, halál és elérési, valamint kiházasítási esetekre. Erdélyrézsi vezérképviselőség Kolozsvárt:

Szekula Ákos,

Gr. Teleki László,

1—12.

vezérfelügyelő.

helyett. titkár

KISS ERNŐ vaskereskedő Kolozsvárt.
Ajánlja dusan felszerelt

vas- és gazdasági eszközök raktárát.

MC. CORMICK

ARATÓGÉPEK

a világon a legjobbak.

Kéveköttővel vagy a nélkül, továbbá **Mc. Cormick fűkaszálók**, eredeti amerikai **fűgereblyék** és **fűforgatók** kaphatók legjutányosabban

MÜLLER és WEISZNÁL

1—12. **BUDAPESTEN, Váci-körút 76.**

Magyar Jelzálog Hitelbank

képviselősege. Kolozsvárt. Alaptőkéje 20 millió arany forint.

Elnöke Széll Kálmán, Magyarország volt pénzügyminisztere.

4 és 4½ százalékos jelzálogkölesönöket nyujt földbirtokra 50 évi törlesztés mellett, 5 és 5.40%, nagyobb városokban fekvő házakra 40 és 36 évi törlesztés 5.40 és 6% annuitás mellett. — Elad 4 és 4½ százalékos zálogleveleket, 3%-os nyerceménykötvényeket.

1—12. Kolozsvárt, Jókai-uteza 2. sz. (Rhédey-ház. I. em.)